

Kostimografija na temu nordijske mitologije

Brcko, Manuela

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:626439>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-18**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET

Tekstilni i modni dizajn

DIPLOMSKI RAD

KOSTIMOGRAFIJA

NA TEMU

NORDIJSKE MITOLOGIJE

Manuela Brcko

Zagreb, rujan, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET

Tekstilni i modni dizajn Kostimografija

DIPLOMSKI RAD

KOSTIMOLOGRAFIJA

NA TEMU

NORDIJSKE MITOLOGIJE

MENTORICA: doc. dr. sc. Katarina Nina Simončić

AUTORICA: Manuela Brcko, 10394

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF TEXTILE TECHNOLOGY

Textile and Fashion Design Costume Design

MASTER THESIS

COSTUMOGRAPHY

ON THE THEME OF

NORDIC MYTHOLOGY

MENTOR: doc. dr. sc. Katarina Nina Simončić

AUTHOR: Manuela Brcko, 10394

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA:

Sveučilište u Zagrebu

Tekstilno-tehnološki fakultet

Studij: Tekstilni i modni dizajn

Modul: Kostimografija

Zavod za dizajn tekstila i odjeće

Diplomski rad

KOSTIMOGRAFIJANA TEMUNORDIJSKE MITOLOGIJE

Manuela Brcko

Broj stranica: 88

Broj fotografija: 48

Broj crteža: 10

Broj literaturnih izvora: 41

Mentorica: doc. dr. sc. Katarina Nina Simončić

Članovi povjerenstva:

1. doc. dr. sc. Irena Šabarić, predsjednica
2. doc. dr. sc. Renata Hrženjak, članica
3. doc. dr. sc. Katarina Nina Simončić, članica
4. izv. prof. art. Jasminka Končić, zamjenica člana

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad govori o životu naroda koji je danas poznat pod imenom Vikinzi. Tko su oni bili, gdje su živjeli, čime su se bavili. U radu je opisano Vikinško doba, razdoblje koje je poznato po njihovim pohodima. Objašnjeno je zašto, kako i kada su se odlučili na njih te koji dio stanovništva je išao u pohode. Odgovoreno je na pitanje što se dogodilo s Vikinzima. Pisano je o strukturi društva i o položaju žena. Zatim je rečeno nešto o njihovoj književnosti, mitologiji, kozmologiji te pismu kojim su se služili. Opisani su odjeća i oružje te način njihove izrade u to doba. Tu su i brodovi radi kojih su njihovi pohodi bili mogući. Napravljena je skica kostima prema podacima o odjeći koja se tada nosila. Prije izrade kostima napravljena je konstrukcija i modeliranje te je potom sašiven kostim. Kao dodatak kostimu izrađeni su nakit, oružje i zaštitna oprema koja se nosila u Vikinško doba. Pri istraživanju korištene su knjige i internetski izvori.

Ključne riječi: Vikinzi, mitologija, odjeća, oružje, brodovi

SUMMARY

This diplomatic thesis talks about the life of the people today known as the Vikings. Who they were, where they lived, what they were dealing with. The paper describes the Viking Age, a period known for their raids. Here is explained why, how and when they decided and which part of the population went to the raids. It was answered to the question what happened with the Vikings. The structure of society and the position of women are described. Then it is mentioned something about their literature, mythology, cosmology, and the letter they used. The way of making clothes and weapons at that time was described. It is written about their boats, and how they make the raids possible. A costume sketch was made according to the clothes that was worn then. First the construction and modeling was done and then the costume. In addition to the costume, it was also made jewelry, weapons and protective equipment were worn in the Viking Age. Books and Internet sources were used in the research.

Key words: Vikings, mythology, clothing, weapons, ships

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. VIKINŠKO DOBA	2
2.1. Islandska srednjovjekovna republika.....	4
2.2. Vikinški pohodi	7
2.3. Što se dogodilo s Vikinzima nakon Vikinškog doba?	8
3. NORDIJSKO DRUŠTVO	10
3.1. Uloga žena u nordijskom društvu	12
4. STARONORDIJSKA KNJIŽEVNOST	15
4.1. Sage	15
5. MITOLOGIJA	17
5.1. Valkire	18
6. POGANSKA KOZMOLOGIJA U SREDNJOVJEKOVNOJ SKANDINAVIJI.....	19
7. RUNE.....	21
8. UMJETNOST	22
8.1. Oseberg.....	22
8.2. Borre	22
8.3. Jelling.....	22
8.4. Mammen.....	23
8.5. Ringerike	23
8.6. Urnes.....	23
9. VANJSKI IZGLED I HIGIJENA U VIKINŠKO DOBA	24
10. ODIJEVANJE	25
10.1. Muška odjeća.....	25
10.1.1. Tunika.....	25
10.1.2. Hlače.....	26
10.1.3. Gaće.....	26
10.1.4. Plašt	27
10.1.5. Kape	28
10.1.6. Čarape.....	28
10.1.7. Cipele	28
10.1.8. Remenje.....	29
10.2. Ženska odjeća	29

10.2.1.	Haljina	29
10.2.2.	Broševi i nakit	30
10.2.3.	Kaput	30
10.2.4.	Oglavlje i cipele	30
10.3.	Dječja odjeća	31
10.4.	Odjeća robova.....	31
10.5.	Izrada odjeće.....	31
11.	ORUŽJE	34
11.1.	Mač	34
11.1.1.	Kratki mač „sax“	36
11.2.	Noževi.....	36
11.3.	Sjekira.....	36
11.4.	Luk i strijele.....	38
11.5.	Koplje	38
11.6.	Kaciga	38
11.7.	Štit.....	39
11.8.	„Chainmail“ - oklop od metalnih karika.....	40
12.	NOVAC.....	41
13.	VIKINŠKI BRODOVI.....	42
14.	IZRADA ODJEVNIH PREDMETA	44
14.1.	Temeljni kroj	44
14.2.	Modeliranje ženske haljine	45
14.3.	Krojni dijelovi i šavni dodaci ženske haljine.....	46
14.4.	Kroj ženske pregače.....	46
14.5.	Izrada haljine	47
14.6.	Izrada pregače.....	47
15.	IZRADA NAKITA	48
16.	IZRADA ORUŽJA I ZAŠTITNE OPREME.....	49
16.1.	Mač	49
16.2.	Sjekira.....	49
16.3.	Luk i strijela.....	50
16.4.	Štitnici za ruke	51
16.5.	Kaciga.....	51

17.	ZAKLJUČAK	52
18.	LITERATURA.....	53
18.1.	Knjige	53
19.2.	Internetski izvori.....	53
19.3.	Video izvori	56
19.4.	Fotografska literatura.....	56
19.	LIKOVNI DODACI.....	61
19.1.	Fotografije	61
19.2.	Crteži konstrukcije, modeliranja i krojnih dijelova	70
19.3.	Skica kostima.....	79
19.4.	Izrađeni kostim	80
19.5.	Skice za graviranje.....	82
19.6.	Izrađeni predmeti.....	83

1. UVOD

Naslov ovog diplomskog rada je „Kostimografija na temu nordijske mitologije“. Motivacija za pisanje pronađena je u interesu za istraživanje života Vikinga, mitologije, odijevanja, nakita i oružja kojim su se koristili. Prvo je potrebno istražiti tko su bili Vikinzi, gdje i kako su živjeli, njihove interese i vjerovanja. U tu svrhu bit će korištene knjige: *Staronordijska mitologija i književnost*, *Povijest, 6. knjiga, Rani i razvijeni srednji vijek*, *A History of Costume in the West* i *Konstrukcija i modeliranje odjeće*, te video i internetski izvori. Od internetskih izvora najviše podataka će se izdvojiti sa stranice *Hurstwic*. Njen voditelj je Dr. William R. Short, predavač, redatelj, autor i neovisni znanstvenik. Specijalizirao se je za Vikinge, osobito srednjovjekovnu islandsku književnost, vikinšku kulturu, oružje i tehnike borbe. Na temelju informacija pronađenih u knjigama i internetskim stranicama navesti će se informacije o Vikinškom dobu i ljudima koji su živjeli u tome razdoblju. Opisat će se njihovo društvo, vjera i književnost. Odjeća i oružje detaljno će se proučiti i opisati u ovom radu kako bi se što vjerodostojnije mogli rekonstruirati. Tako će biti izrađena haljina od lanenog materijala kao što su bile i nekadašnje vikinške haljine. Dodatak njoj bit će sašivena pregača te izrađen nakit. Oružje i zaštitna oprema izrađivat će se tako da svojim oblikom izgledaju kao pravo vikinško, iako će neki predmeti biti izrađeni od alternativnih materijala. U svrhu toga razni materijali će se tako rezati, oblikovati, gravirati, bojati, savijati i kaširati kako bi poprimili željeni izgled.

2. VIKINŠKO DOBA

O etimologiji riječi *Viking* dosta se raspravljalo te ima više tumačenja. Najčešće prihvaćeno je ono od imenice *vik*, što znači „zaljev“, mjesto od kuda su Vikinzi kretali u pohode. Drugo tumačenje smatra da se ta riječ koristila u izreci „ići u viking“ tj. u gusarski pohod od tjedan dana (engl. week). Toliko je jedna brodska posada mogla izdržati bez smjene. U staronordijskom jeziku riječ *vikingr* koristila se za pirata ili napadača. Vikinzima se danas nazivaju narodi koji su živjeli na području današnje Skandinavije te u naseobinama nastalim na područjima sjevernog Antarktika između 793. do 1066. godine. Ljudi iz ovog razdoblja nisu za sebe koristili naziv Vikinzi. Većina ih se je bavila poljoprivredom. Samo se mala skupina stanovništva bavila piratstvom te im ono nije bilo jedino zanimanje. Bili su vješti ratnici iako su bili prvenstveno farmeri. Piratstvom su se bavili mlađi muškarci jer se za zrelije muškarce smatralo da trebaju imati ženu, obitelj i baviti se poslovima na obiteljskoj farmi. Odlazak na piratske pohode vidjeli su kao način stjecanja slave i sredstava koje će moći uložiti u farmu, izgradnju brodova te druge poslove. Neki od njih otkrili su mjesta koja će se moći kasnije naseliti. Veliki porast populacije uzrokovan poligamijom utjecao je na početak njihovih pohoda. Time je ubrzana potrošnja prirodnih bogatstava, koja je, uz česte podbačaje žetve, dovela do gladi. Sustav nasljeđivanja favorizirao je najstarijeg sina kao nasljednika dok mlađi nisu dobivali ništa. To je bio dodatan poticaj za odlazak. Suvremene kronike pisane u samostanima diljem Europe spominju njihove okrutne prepade i oružane pohode. U usporedbi s drugim napadima, vikinški su bili posebno zastrašujući jer su bili pogani. Njihovi pohodi imali su i drugu stranu koja je pridonijela razvitku trgovine, otkrivanju novih zemalja i njihovom naseljavanju. Bili su odlični moreplovci i graditelji brodova. Svaka od tri „normanske“ zemlje, Danska, Švedska i Norveška, međusobno su se razlikovale pa su tako imale različite smjerove utjecaja i oblike ekspanzije. Kada je glavni trgovački put, Sredozemno more, između Azije i Europe bio prekinut zbog arapske prevlasti, trgovina na tom području se usmjerila na sjevernije krajeve Europe. Tada su se Atlantikom, Baltikom i velikim ruskim rijekama kretali vikinški brodovi. Ponovnom uspostavom trgovačkih putova dolazi do naglog prestanka njihovih pohoda. Još jedan od razloga bio je i razvoj novog društvenog i državnog poretka u Skandinaviji pod utjecajem kršćanstva. Ploveći na zapad, pretežno danski i norveški Vikinzi naselili su Normandiju, zemlju „sjevernjaka“. U Francuskoj te na samom jugu zapadnog puta osnovali su vikinško kraljevstvo na Siciliji. S druge strane La Manchea, na Britanskom otočju nastale su mnogobrojne naseobine. Na

sjeveroistoku Engleske Danci su se naselili u povijesnim pokrajinama Northumbriji i Istočnoj Angliji. Švedski Vikinzi ili Varezi kretali su se istočnim putem niz velike ruske rijeke. Ovdje je situacija bila bitno drugačija nego u zapadnoj Europi. Dok je zapadna Europa oslabljena ratovima i podijeljena, na istoku su se nalazila dva velika carstva: Bagdaski kalifat i Bizantsko carstvo, između kojih se nalazi Hazarski kaganat, sjeverno od Kaspijskog mora, gdje su se nalazili starosjedioci Slaveni. U ovom dijelu Europe Vikinzi su bili malobrojni i preslabi za bilo kakve napade i osvajanja. Zbog toga se okreću trgovini i osnivaju velika trgovačka središta Staru Ladogu, Novigrad i Kijev. Ploveći Volgom i Dnjeprom povezuju sjever s jugoistokom Europe. Cilj im je bio otvaranje i učvršćivanje putova koji povezuju trgovačke centre. Bolji životni uvjeti učinili su da se Vikinzi ovdje trajno nastane i asimiliraju s ugro-finskim, baltičkim i slavenskim plemenima. Vikinški korijeni sežu i do Rusije. Oni su stvorili prvu organiziranu državu na ovim prostorima i nazvali je po sebi Rusija. Skandinavske ratnike i trgovce Slaveni su nazvali "Rusima", a Finci "Ruotsima". Legendarni poglavar Rurik, 826. godine, postao je novgorodski princ, a vikinški su poglavari postali vladari slavenskih gradova Novogoroda i Kijeva. Do 11. stoljeća ova se država centralizirala u Kijevu i protezala od Baltika do Crnog mora. Iako znanstvenici zemalja bivšeg SSSR-a umanjuju važnost Vikinga na ovim prostorima, Vikinzi su bili prvi koji su stvorili državu i ujedinili sva plemena s područja današnje Rusije, Bjelorusije i Ukrajine. Zapadna Europa bila je u to vrijeme oslabljena ratovima i gospodarskim prilikama: Engleska je, naime, bila rascjepkana na više malih i međusobno zaraćenih kraljevina, Škotska je bila preslaba da se odupre moćnim ratnicima sa sjevera dok je Irska nerazvijena i podijeljena. Za razliku od norveških Vikinga, koji su bili barbari i napadali nasumce, stihijski i pojedinačno, Danci su imali pravu vojsku sastavljenu od uvježbanih vojnika i elitnih jedinica koje su vodili veliki ratni zapovjednici. Takvim vojnim formacijama pokorili su gotovo cijelu Francusku, a o silini njihove vojske govori podatak da su na osvajanje Pariza krenuli s 30000 vojnika. Od 835. godine zauzeli su dijelove Engleske koje su do tada držali Norvežani i u razdoblju od trideset godina osvojili središnju i južnu Englesku, a do kraja 9. stoljeća cijelu Englesku od Yorkshirea do rijeke Temze. Područje je nazvano "Danelaw" jer se u njemu živjelo prema danskim zakonima, a obuhvaćalo je pet utvrđenih gradova: Derby, Leicester, Lincoln, Nottingham i Stamford. Udružen s drugim poglavarima, poglavar Hastein, 859. godine, okuplja silu od 60 vikinških brodova *drakkara*, prolazi kroz Gibraltar u Sredozemlje i pustoši obale Maroka i Alžira. Norveški Vikinzi bili su poznati kao moreplovci, istraživači i kolonizatori. Norvežanin Folke Vilgerdson bio je prvi čovjek koji je kolonizirao Island. Iako prema knjizi islandske povijesti Landnamabok, Island je ipak prvi otkrio Šveđanin Gardard

Svarvarsson sredinom 9. stoljeća. Vilgerdson se godine 874., našao u izgnanstvu od strane kralja Haralda Herfargea te je s 400 ljudi stigao na ledeni otok. Oplovili su ga i zaključili da je gotovo okrugao. Istražujući otok, nisu pronašli tragove ljudskih naselja. Nazvali su ga Gardarsholm te se ubrzo vratili u domovinu, donoseći vijesti o novoj zemlji. Ipak, Island nije bio sasvim nenaseljen kao što su mislili. Doseljenici su povremeno viđali bradate ljude koji su bježali od njih i skrivali se po špiljama. Nazvali su ih Parpasi. To su ustvari bili irski klerici, „božji ljudi“ koji su smatrali da je smrtni grijeh živjeti među poganima. Sto godina prije dolaska Vikinga napustili su Irsku i naselili Orkney, Island i Farske otoke kako bi ovdje pronašli mir, ali vremenom su nestali s otoka. U 11. stoljeću, za vrijeme vladavine danskog kralja Knuta Velikog, Engleska je zajedno s Norveškom i Danskom bila pedeset godina dio velikoga sjevernoatlantskog kraljevstva. Sjeverozapad Engleske te zapadna obala i otoci u Škotskoj, otoci Orkney i Shetland, kao i grad Dublin u Irskoj, bili su norveške naseobine. Norvežani iz tih područja nastanjuju Island, a Islandđani nastavljaju ploviti Atlantikom prema zapadu. Otkrivaju i nastanjuju Grenland oko 1000. godine. Odavde odlaze i do obala Sjeverne Amerike, dolaze do današnje Kanade gdje su se zadržali kraće vrijeme.¹

2.1. Islandska srednjovjekovna republika

Tradicionalno prihvaćena povijest naseljavanja Islanda potječe iz srednjeg vijeka. Govori o pobuni norveških plemenitaša, *jarlova* i bogatih seljaka koji se nisu htjeli pokoriti političkom programu kralja Haraldra Ljepokosog, tj. ujedinjenju Norveške pod njegovom vlasti. Nakon što su kraljevi protivnici poraženi u bitci oko 885. godine, iseljavaju se te nastanjuju otočja Orkney i Hebride. Tu su već postojale norveške naseobine. Island su početkom stoljeća otkrili švedski i norveški moreplovci te se ondje nastanilo oko 80 obitelji. Novija povijest smatra da to nije bilo jedini razlog iseljavanja. Govori da su se mnogi iseljavali kako bi odlazili u potragu za novim zemljama. Islandsko društvo bilo je republika, ali drugačija od tada poznatih republika srednjeg vijeka, koje su bile gradske. Islandska se osnivala na jednoj vrsti seoske demokracije. Svi Islandđani imali su pravo sudjelovati u upravljanju zemljom. Stanovnici su se najčešće bavili stočarstvom, ribolovom i trgovinom, ali bilo je među njima i pjesnika. Neki od pjesnika bili su vrlo cijenjeni te su radili na dvorovima

¹Maček D., Pálsson H., Simek R.: Staronordijska mitologija i književnost, str. 8. - 10., ATWA - internetska stranica - Istina o Vikinzima - <https://nellacro.wordpress.com/2014/12/02/istina-o-vikinzima/>

nordijskih i engleskih kraljeva. Pravo na upravljane zemljom imali su ugledni zemljoposjednici, koji su bili ujedno i poglavari svojeg okruga i ujedno svećenici jer su na svom imanju brinuli o svetištu nekog od božanstva. Islandski naziv za njih bio je *goði*. Island je bio podijeljen u četiri četvrtine, u kojima su se održavali sabori tadašnjeg stanovništva. Veliki sabor za čitav Island održavao se jednom godišnje, ljeti, na velikoj ravnici u blizini Reykjavika, zvanj *Bingvellir* „saborsko polje“. Sabor se zvao *Alþing* te je svaka četvrtina imala svoj. Tu su *goðiji* zastupali ljude svoga okruga, koji su podržavali svoje poglavare u pravnim i drugim poslovima. Na *Alþingu*, svake godine najviši je dužnosnik republike tzv. *lögsgumaðr* ponavljao jednu trećinu islandskih zakona. Zasedalo je glavno zakonodavno tijelo *Lögrétta*, vodile su se parnice, trgovalo se i zabavljalo. Krivde su se mogle ispravljati odštetom u novcu, naravi ili brigom o članovima obitelji oštećenog. Najteža kazna bilo je stavljanje izvan zakona. Time je svatko imao pravo ubiti osuđenika. Jedini izlaz za osuđenog bilo je progonstvo te su ga mnogi koristili kako bi izbjegli smrt. Najveći problem ovdje je nepostojanje izvršne vlasti. Izvršenje presude bilo je prepušteno oštećenoj strani te je često dovodilo do novih sukoba i ovim su sustovam nastajale krvne osvete. Ovakvo stanje u 13. stoljeću pogodovalo je najmoćnijim Islandanima koji su se borili za prevlast. Mnogi od njih pripadali su obitelji pisca Snorrija Sturlusona te se ovo razdoblje obično naziva dobom Sturlunga. Snori je bio upleten u političke sukobe i spletke te je tako i poginuo od protivničke ruke. Norveški kralj Hákon Hákonarson želio je Island podrediti svojoj vlasti, u čemu uspijeva 1263. godine. Uz Island, Norveškoj su pripale Islandske naseobine na Grenlandu koji se naselilo nekoliko obitelji pod vodstvom Erika Crvenokosog. Na *Alþingu*, 982. godine, vikinški poglavica, Erik Crvenokosi protjeran je s Islanda na tri godine. Iste godine odlučuje s nekoliko obitelji krenuti na zapad prema legendarnoj zemlji koju je jednom posjetio njegov prijatelj Gunnbjörn Úlfsson. U samo jednom danu uspjeli su doploviti do kopna, koje na prvi pogled nije izgledalo privlačno. Istražujući zemlju ubrzo nailaze na plodne i zelene fjordove. Tu su se utaborili, podigli naselje i boravili tri godine, koliko je trajalo izgnanstvo. Otok je nazvao Grenland - Zeleni otok. Vrativši se na Island, ljudima je ispričao priče o plodnom Grenlandu te su oni, oduševljeni otkrićem, pristali poći na novi otok pod njegovim vodstvom. Erik Crvenokosi napušta Island za vrijeme ljeta 986. godine s 25 brodova, 500 muškaraca, žena i djece te kreće za Grenland. Na odredište stiže sa samo 15 brodova. Nakon njih stižu i novi brodovi s novim doseljenicima i stokom, tako da se ubrzo broj stanovnika na Grenlandu popeo na 3000, bavili su se uglavnom lovom i ribolovom te trgovali s Islandom i Norveškom. U plodnim godinama uzgajali su otpornije vrste ječma i primorske zobi pa čak i neku vrstu mirisnih jabuka. Prema ovome može se zaključiti da se klima na Grenlandu u međuvremenu

uvelike promijenila. Slabljenjem trgovačkih veza s kopnom dolazi do smanjenja populacije na otoku. Grenlandske Vikinge u potragu za novim obalama nije tjerala samo težnja za novim otkrićima nego arktička oskudnost njihove domovine. Erikov nećak, Bjarni Hjerolfsson prvi je čovjek koji je ugledao kopno koje danas nazivamo Amerika. Zbog vremenskih neprilika Bjarni nije pristao ondje već se odlučio vratiti na Grenland i ispričati što je otkrio. Erikov sin Leif Eriksson, potaknut Bjarnijevim pričama, 992. godine, sa svojih 35 ljudi napušta Grenland u potrazi za novom zemljom. Nakon četiri dana brze plovidbe nailaze na kopno. Saga kaže: "...dojedriše do kopna, baciše sidra, spustiše čamac i pođoše na kopno. Ali nigdje ne ugledaše travu... zemlja im se učini neplodnom... neka se zove Helluland - (od hellur - veliki plosnati kamen)... na drugom pristajanju vide da je zemlja ravna i da je obrasla šumom... nazvat ćemo je Markland (zemlja šuma)... po trećem zaustavljanju vidješe pitomu zemlju te odlučiše podići šatore i prezimiti." Naselje su nazvali Leifbudir. Istražujući novootkrivenu zemlju pronalaze i vinovu lozu, zbog koje su ovu zemlju nazvali Vinland. U proljeće vraćaju se na Grenland s brodovima punim čokota² i grožđa. Od tada pa nadalje, putovanja u Vinland postala su dio obiteljske tradicije. Nakon Leifa, njegov brat Thorvald krenuo je u vlastitu ekspediciju i po prvi je put zabilježen susret, ali i sukob sa sjevernoameričkim Indijancima koje su nazvali Skræling, „ružni ljudi“. Prvi Viking koji je pokušao trajno naseliti Vinland bio je Karlesefini. Doputovao je sa 600 ljudi i stokom. Već prve zime došlo je do međusobnih sukoba, a uslijedili su i napadi Skrælinga s kojima su Vikinzi imali neprestanih problema na ovom području. Nakon nekog vremena vraćaju se na Grenland i Island. Malo je povijesnih zapisa o tom događaju, poznato je samo da nakon otprilike 1374. godine, Vikinzi nisu naseljavali Ameriku, već su samo putovali po neophodne stvari, kao što je drvo za gradnju kuća i slično. Dokazi da su Vikinzi bili u Americi su neupitni, a podupiru ih i tvrdnje iz skandinavskih saga. Prema Sagi Grenlandana, do prvog je otkrića došlo sasvim slučajno kada je trgovac krenuo na put prema Islandu 896. godine, izgubio se na moru zbog magle i jakih vjetrova te završio nadomak kopna prekrivenog šumama. On se ovdje nije iskrcao već je uspješno pronašao put kući. Kasnije, 1000. godine, nakon što je njegova priča nadahnula Leifa Erikssona, on je kupio brod i krenuo u istraživanje nepoznatog. Ako je ostatak legende točan, Leif se s posadom iskrcao na kopno današnje Kanade. Postoje i brojni fizički dokazi koji ovo potvrđuju. U 20. stoljeću, arheolozi su otkrili čitavo vikinško naselje na Newfoundlandu,

²Čokot je naziv za cijelu biljku vinove loze, koristi se još i naziv trs. (Vinopedia - internetska stranica- čokot - <http://www.vikingskip.com/vikingshipclasses.htm>)

velikom otoku u Kanadi. Na sjevernom dijelu otoka, poznatom kao L'Anse aux Meadows, pronađeni su dokazi koji savršeno odgovaraju Leifovom putovanju opisanom u Sagi Grenlandana. Otprilike 7 godina nakon Erikssonovog putovanja, Thorfinn je krenuo istim putem te uspješno stigao do Newfoundlanda. Thorfinnov i Gudridin sin, Snorri, smatra se prvim Europljaninom rođenim u Sjevernoj Americi. Oko tri godine nakon što su stigli u Ameriku, Thorfinn, sa svojom porodicom i posadom napušta svoje sjevernoameričko naselje. Pretpostavlja se da su razlog tome napadi lokalnog stanovništva. Nakon što su otplovili do Grenlanda, a zatim do Norveške, Thorfinn se sa svojom porodicom skrasio na Islandu. Prethodnici norveškog kralja Hákona Hákonarsona preko crkve su nastojali ojačati svoj utjecaj na Islandu. Kralj Ior Tryggvason na Island je dugo vremena slao misionare i pokrštavao islandske trgovce u Norveškoj. Tako se 1000. godine na Alpingu izglasalo da se kršćanstvo uvede kao službena vjera republike.³

2.2. Vikinški pohodi

Prvi vikinški pohod označava početak Vikinškog doba koje je trajalo oko 270 godina. Dogodio se 793. godine napadom na samostan Lindisfarne na engleskoj obali. Povijesni zapisi iz Europe, koje su često pisale žrtve njihovih napada prikazuju ih zastrašujućim, grubim i opakim. Vikinzi sebe nisu smatrali takvima. Za njih, vikinški pohod bila je normalna i poželjna stvar. Pohode nisu smatrali pljačkanjem, krađa je za njih bila nedopustiva. Prema zapisu iz Snorriev Edde krađa je bila jedna od rijetkih djela koja bi čovjeka osudila na mjesto vječne muke nakon smrti. U pohodima je postojao častan izazov borbe u kojoj je pobjednik odnosio plijen. Nakon takve bitke Vikinzi su uzimali sve vrijednosti koje su mogli odnijeti na brod i prenijeti kući. To je uključivalo zlato, srebro, alate, oružje, nakit, odjeću, hranu i zarobljene lude koje bi kasnije prodavali kao robove. Samostani su bili česta meta vikinških pohoda jer se tamo nalazio novac. Vikinzi su odlazili u pohode tražeći tri stvari: nove žrtve koje su mogli pokoriti, nove partnere s kojima su mogli trgovati i nove zemlje gdje će se moći nastaniti. U mnogo slučajeva, njihova putovanja uključivala su sve tri stvari. Napadali su najčešće duž obala i rijeka, izbjegavali su odlazak u dalje kopnene predjele. Cilj im je bio brzo pokoriti protivnika, uzeti plijen i otploviti prije nego bi se njihovi protivnici stigli

³Maček D., Pálsson H., Simek R.: Staronordijska mitologija i književnost, str. 10. - 15., ATWA - internetska stranica - Istina o Vikinzima - <https://nellacro.wordpress.com/2014/12/02/istina-o-vikinzima/>

pripremiti za protunapad. Broj ljudi koji je sudjelovao u pohodu je varirao. U 46. poglavlju *Egils sage* opisane su dvije skupine od dvanaestorice muškaraca, jednu je vodio Egill, a drugu Þórólfur. Doputovali su s dva broda, *langskip-a*. Veća grupa ljudi opisana je u 29. poglavlju *Njáls sage*. Gunnar i Hallvarður doputovali su dva broda od kojih je jedan imao 40, a drugi 60 ljudi. Na kraju ljeta vratili su se s deset brodova. Grupe ljudi koje su sudjelovale u jednom pohodu bile su usko povezane, radile su zajedno i međusobno podijelili plijen. Vikinški napadi bili su posebno uspješni zbog superiornosti njihovih brodova. Mogli su ploviti plitkim uvalama i rijekama, gdje dotadašnji brodovi nisu mogli. Imali su široko i plitko dno koje im je omogućilo da se iskrcaju na bilo koju pješčanu plažu, nije im bila potrebna luka i posebno pristanište. Tako su se mogli vrlo brzo iskrcati, iznenaditi i pokoriti stanovnike obalnih predjela. Mnogi Vikinški brodovi imali su jedra i vesla te su mogli brzo otploviti ne oviseći samo o pogodnim uvjetima vjetra za plovidbu. Protivnici ih nisu mogli dostići.⁴

2.3. Što se dogodilo s Vikinzima nakon Vikinškog doba?

Kraj Vikinškog doba smatra se razdoblje od kojega su stali vikinški pohodi. Zadnji veći vikinški pohod dogodio se 1066. godine, kada je norveški kralj Harald III. Harðráði neuspješno napao Englesku te je ubijen u bitci kod bitci kod Stamfordskog mosta. Ova godina smatra se krajem Vikinškog doba. Vikinški pohodi prorijedili su se i prestali jer su se promijenili uvjeti za njih. Došlo je do mnogo promjena u Nordijskim zemljama i u Europi. Nije postojala želja niti se mogao ostvariti profit. U početku, nordijsko društvo bilo je uglavnom ravnopravno, bio je velik broj slobodnih ljudi, koji su imali neophodna sredstva i vrijeme da odu u vikinške pohode. Pri kraju Vikinškog doba, bilo je malo dobrostojećih, bogatih muškaraca. Puno više bilo je muškaraca koji nisu posjedovali zemlju, nego su morali raditi da bi mogli platiti smještaj i naknade te su trebali uzdržavati obitelj. Oni nisu mogli odlaziti u pohode. Uz to, u Nordijskim zemljama stanovništvo se preobratiло na kršćanstvo, a crkva ovakve pohode nije odobravalа. To se spominje i u sagama. U 9. poglavlju *Bjarnar sage Hítðelakappa*, kralj Ólafr rekao je Björnu da odustane od napada, govoreći: "Iako osjećaš da ovo pogoduje tvojoj volji, Božji zakon je često time prekršen". U početku Vikinškog doba, Europske zemlje imale su sitničave kraljeve i lokalne poglavare. Nisu imale jaku centralnu vlast, a to je pogodovalo vikinškim napadima. To se s vremenom promijenilo i

⁴Hurstwic - internetska stranica - Viking Raids - <http://www.hurstwic.org/history/articles/society/text/raids.htm>

Europa je, uz jaku centralnu vlast imala i obučenu vojsku koja bila u mogućnosti obraniti se od njihovih napada. Vikinzi, uglavnom, nisu imali dobro organizirane i obučene vojnike, bili su vrlo vješti s oružjem, ali njihovi iznenadni napadi sada su neučinkoviti protiv profesionalno obučene vojske. Druga promjena, kao posljedica vikinških napada bila je izgradnja tvrđava i modifikacije u mjestima koje su Vikinzi znali pljačkati. Samostani su tako izgradili tornjeve, gdje su se ljudi i vrijednosti koje su se ondje nalazile sklanjali i zaštitili od napada. Neki od samostana su premješteni na kopno, kako bi bili što dalji od dosega vikinških napada. Tako je samostan u Ioni, koji je bio opljačkan od strane Vikinga tri puta premješten 35 kilometara prema kopnu radi sigurnosti. S Vikinzima se nije ništa dogodilo nakon Vikinškog doba, samo su prestali odlaziti u pohode. Nastavili su živjeti na područjima Skandinavije, Islanda i Grenlanda.⁵

⁵Hurstwic - internetska stranica - What Happened to the Vikings? - http://www.hurstwic.org/history/articles/society/text/what_happened.htm

3. NORDIJSKO DRUŠTVO

Za razliku od Europe, kada se radilo o podijeljenosti i pravilima društvenih slojeva nije bilo velike strogosti. Postojale su tri glavna društvene klase te mogućnost da se prijeđe iz jedne u drugu. Većina ljudi pripadala je srednjoj klasi, naziva *karls*. To su bili obični slobodni ljudi, farmeri, kovači, ribari i drugi. Ovakve obitelji živjele su u skupini od dvije ili više građevina, najčešće su to bile duge kuće, *longhouses*, sa stajama i radionama. Iznad njih bila je plemićka klasa, *jarls*. Oni su se međusobno razlikovali u bogatstvu, koje se mjerilo prema broju sljedbenika, blaga, brodova i posjeda. Najstariji *jarl*-ov sin bio je najvjerojatniji nasljednik očeve pozicije, ali postizanjem slave i bogatstva pripadnik srednje klase mogao je postati *jarl* ako je imao veliki broj ljudi, tj. sljedbenika koji su ga podupirali. Glavni zadaci *jarl*-a bili su pružiti sigurnost, uspjeh i napredak ljudima koji su ga slijedili. Ispod srednje klase nalazila se klasa zvana *þræll*. U nju su spadali robovi i sluge. Ako pojedinac iz bilo kojeg razloga nije mogao platiti svoje dugove, bio je dužan postati sluga i raditi kod drugog čovjeka sve dok ne otplati svoj dug. Islandski zakon, *Grágás*, tako je zagovarao da se osoba osuđena za krađu preda kao sluga žrtvi krađe. Ove društvene klase spominju se u staroj mitološkoj pjesmi *Rígsþula*. U stvarnom životu postojale su gradacije unutar ovih klasa, a te razlike ovisile su i o prostoru u kojemu se živjelo. Najviše se zna o društvenoj strukturi ljudi koji su živjeli na Islandu. Pronađene knjige sa zakonima, u detalje opisuju prava i odgovornosti koje je pojedina klasa imala. Sve nordijske zemlje, osim Islanda, imale su kraljeve ili *jarl*-ove koji su upravljali jednom regijom. Na kralja se nije gledalo kao na više biće koje se štovalo kao sveto i posebno, umjesto toga gledani su kao obični, ali sposobni i cijenjeni ljudi. Mladi Islandani putovali su u inozemstvo kako bi postali *hirðmaðr*, tj. sljedbenici kralja ili *jarl*-a. Postojao je tako unutarnji krug ljudi oko kralja koji su ga podržavali. Od kralja se očekivalo da bude velikodušan, ne samo s hranom i pićem već i s odjećom, oružjem i drugim darovima. Morao je održavati i braniti svoju čast i čast svojih sljedbenika pred strancima. Očekivano je da bude vješt, neustrašiv i lukav borac te da se bori rame uz rame sa svojim ljudima. Osim toga, morao je biti dobar javni govornik, inspirativan i vedar. Sposoban nadahnuti ljude te ploviti s njima. Pjesnici su se nalazili u poziciji sličnoj plemićima. Norveška kultura isprva bila je samo usmena te su pjesnici bili sredstvo kojim se prenosila s generacije na generaciju. U skladu s time, bili su vrlo cijenjeni. U klasi pod koju su spadali slobodni ljudi, najviša je bila osoba pod nazivom *goði*. To je bila osoba koja je provodila zakone i administrativne odgovornosti na Islandu. Osim toga, pretpostavlja se da je

bio i svećenik te se prema poganskoj religiji vjerovalo da ima poseban odnos s bogovima. Služba kojom se ova osoba bavila naziva se *goðorð* te je uglavnom bila nasljedna. Odanost ljudi prema njemu bila je dobrovoljna te ako je takva osoba zanemarivala ili zloupotrebljavala svoju poziciju, mogla je biti zamijenjena. Sljedeći prema klasnoj raspodjeli, bili su poljoprivrednici, ljudi koji su posjedovali farme i zemlju u ovim regijama. Podržavali su *goðija* i računali od njega da podržava njih. Neki poljoprivrednici bili su istaknutiji od drugih, zbog obiteljskih veza, zbog veličine njihove farme i bogatstava ili zbog ljudi koji su ih podupirali. Imali su slobodu govora, kakva je bila nepoznata ljudima izvan Nordijskih zemalja. Imali su pravo glasa u javnim zakonima te su slobodno mogli nositi oružje. Trgovci su imali sličan status poljoprivrednicima. Jedno od pravila u islandskom društvu bilo je imati prebivalište. To je bilo neophodno jer kad bi došlo do optužbe, optužena osoba morala se pojaviti na skupštini zvanoj *Ping*, u regiji u kojoj je ta osoba živjela. Islandski zakon je dopuštao selidbu, ali samo u razdoblju zvanom *fardagar*, što znači „dani selidbe“. To razdoblje trajalo je samo četiri dana u jednoj godini. Pošto je bilo više ljudi nego obradive zemlje, nisu svi slobodni ljudi mogli biti zemljoposjednici. Sljedeća klasa bili su ljudi koji su živjeli kod poljoprivrednika te radili na njegovoj farmi u zamjenu za hranu i smještaj. Ribari su također bili u ovoj kategoriji. U Nordijskim zemljama izvan Islanda neke obitelji živjele su kao podstanari. Vodili su farmu čiji su vlasnici bili odsutni. Plaćali su godišnju najamninu koja je obično bila desetina zemljišne vrijednosti. Oslobođeni robovi također su bili slobodni ljudi, ali vrlo niskog društvenog statusa. Rob nikada nije mogao potpuno očistiti svoju čast. Ako bi ta osoba umrla bez nasljednika, njegova imovina bi se tada predala njegovom bivšem vlasniku, kojemu je služio kada je bio rob. Na Islandu, djeca oslobođenih robova bila su potpuno slobodna dok je u Norveškoj za to trebalo proći barem četiri generacije. Ispod njih nalazila se klasa slobodnih ljudi koji su bili siromasi i skitnice. Pošto nisu imali prebivalište, nije im se moglo suditi. Nije im bilo dozvoljeno vjenčati se, a Islandska knjiga zakona, *Grágás* navodi da je bilo kojem čovjeku dopuštenu uzeti imovinu jednog skitnice, čak i kastrirati takvu osobu. To je bilo dopušteno učiniti bez osude čak i kad je uzrokovalo smrt te osobe. Robovi su bili na dnu Nordijskog društva. Nisu imali gotovo nikakva prava, bili su pokretna imovina svojih gospodara. Jedini odnos s društvom bio im je preko gospodara. Kada više nisu bili sposobni za rad, zbog starosti, ozljede ili bolesti, gospodar bi ih ubio. Nisu mogli ništa naslijediti, niti ostaviti nekome nakon svoje smrti. Usprkos svemu tome imali su nekoliko prava. Tako im je bilo dozvoljeno nakupljati imovinu i njome jednoga dana otkupiti svoju slobodu. Smjeli su se i vjenčati. Mnogi robovi bili su plijen doveden iz raznih zemalja koje su Vikinzi pohodili, čak i ljudi iz Nordijskih zemalja. Robovi su bili veliki dio trgovine.

Postojao je i dio stanovništva koji nije spadao ni u jednu od ovih skupina. Ti ljudi bili su izvan društva svojim izborom ili presudom koja mu je bila dodijeljena. U tu skupinu spadali su prosjaci, čarobnjaci, vještice i prognanici. Njihova pozicija bila je malo iznad životinja. Bilo ih je dozvoljeno ubiti bez ikakve kazne od zakona.⁶

3.1. Uloga žena u nordijskom društvu

Uloge žena i muškaraca bile su sasvim različite. U nordijskom društvu dominirali su muškarci. Od svakog spola očekivalo se drugačije ponašanje te je postojala linija koju se nije smjelo prijeći. Bila je određena zakonom, a oni koji bi je prešli bili bi odbačeni iz društva. Srednjovjekovni islandski zakon *Grágás* (K 254) branio je ženama da nose mušku odjeću, da imaju kratku kosu te da nose oružje. Vjeruje se da se žene nisu bavile trgovinom i ratovanjem, ali su s muškarcima odlazile na putovanja i istraživanje novih zemalja. Dužnosti žena bile su bazirane na domaćinstvo. Svakodnevne dužnosti bile su im priprema i posluživanje hrane, pranje rublja i drugi kućanski poslovi. Brinule su za djecu te izrađivale odjeću. Ako su živjele na farmi, proizvodile bi i mliječne proizvode. Linija koja je dijelila muške od ženskih poslova obično je bila linija kućnog praga. Žene su bile zadužene za sve poslove u kući, a muškarci izvan nje. Žene su mogle prijetiti muževima s rastavom da bi ih nagovorile da učine nešto po njihovoj volji. Rastava je u ovo doba bila relativno laka te je muškarcu predstavljala financijski teret. Žene su po zakonu bile pod nadležnosti supruga ili oca. Imale su ograničenu slobodu raspolaganja imovinom koja im je pripadala. Zabranjeno im je bilo sudjelovanje u većini političkih aktivnosti. Nisu mogle biti *goði*, govoriti na *þing*-u te nisu mogle svjedočiti. S druge strane, žene su bile izuzetno cijenjene i poštovane. Imale su veliku slobodu u usporedbi sa ženama iz Europe u to doba. Vodile su financije te su u odsustvu supruga vodile poljodjelstvo na kojem su živjele. Udovice su mogle biti bogate i važne zemljoposjednice. Prvih nekoliko poglavlja *Laxdæla sage* govore o Unnur Djúpúðga, udovici koja je iz Norveške otputovala s ocem i sinom u Škotsku. Nakon što su joj otac i sin ubijeni, organizirala je izgradnju broda te okupila obitelj i sljedbenike i otplovila na Island gdje joj se nalazio ostatak obitelji. Na Islandu je prisvojila komad zemlje te se tamo naselila. Organizirala je izgradnju farme koju je kasnije vodila. Tijekom godina dio svog posjeda dala

⁶Hurstwic - internetska stranica - Social Classes in Viking Society - http://www.hurstwic.org/history/articles/society/text/social_classes.htm

je sljedbenicima te dogovorila brakove za svoje kćeri. Unnur je u ovoj sagi preuzela sve obaveze koje je obavljao muškarac. Kada je umrla, pokopana je u brodu. Ova čast inače je bila rezervirana samo za najmoćnije i najbogatije muškarce. Za razliku od ove sage većina ih govori o muškarcima. Žene igraju manje uloge koje su raznolike, hvaljene su zbog svoje mudrosti, časti, hrabrosti i ljepote. U sagama, žene su često poticale muškarce da djeluju, bile su zaštitničkog karaktera, sa željom da zaštite čast obitelji. Ponekad im je cilj poticanja bila osveta, a ponekad mir. Neke žene bavile su se magijom, koja se smatrala zlom te su ponekad zbog toga i ubijene. Kada je magija koju su koristile bila za opće dobro, bile su cijenjene. Tako je *Þorbjörg u Eiríks saga rauða* predviđjela vrijeme velike gladi. Prakticiranje magije smatralo se samo ženskim poslom. Žene u nordijskim zemljama bile su zaštićene zakonom od neprimjerenog ponašanja muškaraca prema njima. Smatralo se vrlo sramotnim nauditi ženi. Bile su isključene od napada kada su muškarci pljačkali i uništavali tuđa imanja. Na primjer, kada bi se spalila farma ili neki objekt u kojemu su se nalazili žena ili djeca, bilo im je dozvoljeno neozlijeđeno izaći. U 129. poglavlju *Brennu-Njálsove sage*, Flosi je pozvao žene i djecu da napuste kuću Njala nakon što je zapaljena. Mnogi su odlučili otići, ali Njálova supruga Bergþóra odbila je rekavši kako je brakom obećala dijeliti istu sudbinu kao i njezin muž te su oboje su poginuli u požaru. Izuzetak ovomu, bilo je nasilje nad ženama tijekom vikinških pohoda u tuđim zemljama. Žene su tada odvođene kao plijen te bi se prodavale kao robinje. Jedan primjer tome je Melkorka iz *Laxdæla sage*. Ona je bila kćer Irskog kralja te je bila zarobljena kada joj je bilo 15 godina. Kupio ju je Höskuldur u Norveškoj i postala je majka Ólafura Höskuldssona. Cijenu za konkubinu⁷ određivala je knjiga zakona *Grágás*

⁷Konkubina (lat. concubina)inoèa, priložnica, izvanbraèna žena; bludnica. (Online rječnik - internetska stranica - konkubina - <http://onlinerjecnik.com/rjecnik/strane-rijeci/konkubina>).

Konkubinat je naziv za izvanbračnu zajednicu, odnosno poseban ili "inferiorni" oblik braka, u pravilu između muškarca i žene koja ima inferiorni status u odnosu na muškarčevu "redovnu" suprugu ili suprugu. Konkubinat (lat. suložništvo), izvanbračna zajednica između muškarca i žene koju obilježuju zajedničko stanovanje i uspostava zajedničkog domaćinstva. Zasniva se slobodnom voljom muškarca i žene, a raskida se isto tako njihovom odlukom, sporazumno ili jednostrano. Iako je vrlo slična braku, nije pravno priznata i ne proizvodi posljedice braka. Djeca rođena u konkubinatu smatraju se izvanbračnom. Muškarci uzimaju prilježnice najčešće zato što s nekom ženom ili ženama ne mogu sklopiti brak bilo zbog toga što su već oženjeni bilo zbog toga što te žene pripadaju nižoj klasi od muškarca. Jedan od motiva za uzimanje prilježnica jest i sterilnost "redovnih" supruga, pa se stoga prilježnice uzimaju kao nadomjestak koji bi muškarcu trebao dati nasljednika. (Proleksis enciklopedija - internetska stranica – konkubinat -<http://proleksis.lzmk.hr/32151/> , Wikipedija - internetska stranica - konkubinat -<https://sh.wikipedia.org/wiki/Konkubinat> , Hrvatska enciklopedija - internetska stranica – konkubinat - <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32834>)

(K112). Žene su, iako im nije bilo dopušteno, znale uzeti u ruke oružje i koristiti ga kada je bilo potrebno. Ovaj primjer opisan je u *Gísla sagi*, kada su Eyjólfur i njegovi ljudi napali Gíslia. Njegova supruga Auður naoružana je stajala uz njegovu stranu. Gísli je u borbi ubio Helgia sasjekavši ga na dva dijela te je Auður napala Eyjólfura koji se jedva povukao. Gísli se okrenuo svojoj supruzi i rekao: "Znao sam da sam se dobro oženio, ali nikad nisam do sad shvatio kako smo dobar par."⁸

⁸Hurstwic - internetska stranica - The Role of Women in Viking Society - <http://www.hurstwic.org/history/articles/society/text/women.htm>

4. STARONORDIJSKA KNJIŽEVNOST

Staronordijska književnost nastajala je od 900. do 1400. godine. Najstarija djela podijeljena su na pjesništvo *Edde* i na pretpovijesne sage. Ta se književnost, zatim, dijeli na sage koje govore o bogovima i time imaju mitološku građu i na sage koje se bave junacima. Nešto mlađa prozna djela su *Sage o Islandanima*. One na realističan način pišu o prvim generacijama doseljenika na Island te se djelomično oslanjaju na povijesna dijela. Sve tri vrste su anonimni književni tekstovi. Iz razdoblja *Edda* potječe i *skaldsko pjesništvo*. *Skaldi* su bili srednjovjekovni dvorski pjesnici, a jedan od najpoznatijih je Islandanin Egill Skallagrímsson.⁹

4.1. Sage

Riječ saga znači pripovijest, ono što je ispričano. U staronordijskoj označuju opsežna islandska prozna djela. Najstarije sage napisane su oko 1200. godine, a svoj vrhunac postigle su u 13. i 14. stoljeću. Najpoznatija saga ovog razdoblja te ujedno najveća i najsloženija je *Saga o Njállu*. *Sage o Islandanima* smatraju se posebno majstorski pisanim djelima srednjovjekovne svjetske književnosti. Sadrže opise hramova, magije, različitih oblika žrtvovanja, pogrebnih običaja i zagrobni život. Govore i o vjerovanju u niže oblike mitoloških bića povremene poglede na kult i stare bogove. U poganskim vremenima često se u njima spominju žrtve. Najobičajeniji oblik žrtve bila je hrana, tako da se ubijena životinja jela u zajednici. Krajnji oblik žrtvovanja bila je ljudska žrtva koja je bila namijenjena bogu *Óðinu*. Žrtva se izvršila vješanjem ili probadanjem strijelom. Ljudske žrtve prinosile su se i na velikoj žrtvenoj svečanosti u Uppsali gdje je žrtvano devet posto svih muškaraca. Pogrebni običaji i vjera u zagrobni život također su opisivani. Plemenitiji mrtvi su se tako pokapali u grobnim humcima sa svojim brodom ili bez njega, neki su bili i spaljivani. Vjerovalo se da mrtvi žive unutar planina te da način njihove smrti utječe na njihov izgled. Tako je utopljenik bio sav mokr, a ubijeni sav u ranama. Najopasniji, bio je živi mrtvac, *draugr*, koji živi u grobnom humku i predstavlja prijetnju živima. Njegova krajnja smrt mogla se postići jedno odsijecanjem glave, koja mu se postavljala na stražnjicu te ga se spaljivalo. Preostali pepeo se pokapao daleko od ljudskih nastamba. Opisi islandskih hramova

⁹Maček D., Pálsson H., Simek R.: Staronordijska mitologija i književnost, str. 16., 17., 20.

u sagama oko 13. stoljeća su ili potpuno maštoviti ili slični opisu većih islandskih seoskih imanja. Snorri u svojim sagama govori o *Óðinnu* kao gospodaru magije. Opisuje kako se *Óðinn* bavi najmoćnijom umjetnošću, *seiðr*, (vračanje, magija) i njome upravlja. Na taj je način mogao predvidjeti sudbinu ljudi i opasnosti iz budućnosti. Znao je prouzročiti nečiju smrt ili donijeti nekome nesreću i bolest te prenijeti moć i razum iz jedne osobe u drugu. Međutim, s tim znanjem bila je povezana sramota te se vjerovalo da je ne može primjenjivati muškarac, a da se ne osramoti. Stoga su se tom umjetnošću podučavale svećenice. Postojale su dvije vrste magije, bijela, kojoj pripada proročanstvo i crna magija, koja se sastoji od štetnog vračanja. Pobjedonosne rune, koje su često rezbarene na oružje kako bi dovele do pobjede u bitci, smatraju se granicom između bijele i crne magije.¹⁰

¹⁰Maček D., Pálsson H., Simek R.: Staronordijska mitologija i književnost, str. 20., 21., 111. – 117., 120., 121.

5. MITOLOGIJA

Dokazi o vjerovanju starih germanskih plemena nalaze se na grobovima, oslikanom kamenju te u nordijskim mitološkim pjesmama, tzv. *Edde u stihu*, koje su najvažniji izvor tih dokaza. Dvije najpoznatije pjesme iz te zbirke su *Viđenje proročice* i *Riječi Uzvišenoga*. U prvoj, Proročica iznosi priču o postanku i propasti svijeta, a u drugoj, bog *Óðinn* daje mudre savjete. Drugo djelo koje iznosi nordijsku mitologiju je *Edda u prozi* Islandanina Snorrija Sturlusona, zvana još i *Snorrijeva Edda*. Snorri je bio obrazovan te je uz islandsku i nordijsku tradiciju poznao i srednjovjekovnu crkvenu književnost i antičke klasike. Njegova je *Edda* mitologija ispričana i protumačena u prozi te popraćena mnogim citatima iz eddskih pjesama. On sustavno opisuje mitološke događaje od postanka svijeta do njegova kraja. Govori o sukobima bogova, divova i čudovišta. *Edda* se sastoji od tri dijela i Priloga, u kojima Snorri, kršćanin na svoj način objašnjava pogansku mitologiju. On povezuje staronordijske bogove *Ásse* s junacima Trojanskog rata i objašnjava da su oni na sjever došli preko Azije i Rusije. Tu je kroz razgovor mitskog švedskog kralja Gylfija i tri božanska lika ispričana cijela nordijska mitologija i kozmologija. No, Gylfi je u stvari prevaren jer kad dozna usud svijeta, tri božanstva nestaju i on se opet nalazi u stvarnome (kršćanskom) svijetu. Svijet u kojemu žive *Ássi*, bogovi ratnici, zove se Dom *Ássa*, *Ásgarðr*, dok njihovi neprijatelji, divovi, žive u Vanjskome domu, *Útgarðr*. Ljudi žive u Središnjem domu, *Miðgarðr*, koji je obavijen oceanom, gdje živi zmija *Miðgarðsormr*. Usred tog kozmosa raste sveti jasen *Yggdrasill*, a na njemu i oko njega različite su čudovišne životinje. Pod njegovim se korijenjem nalaze dva vrela, *Mimirovo vrelo* mudrosti i *Urðrino vrelo*, kraj kojega žive tri sestre Suđenice, *Norne* – *Urðr* (Prošlost), *Verðandi* (Sadašnjost) i *Skuld* (Budućnost). U početku su postojali nebeski bogovi *Ássi* (bogovi ratnika) i zemaljski bogovi plodnosti *Vani* (bogovi ratara). Njihov sukob dovodi do prvog rata u svijetu. Snorri jedne i druge bogove smješta u *Ásgarðr*. *Óðinn* je glavni bog, bog rata, magije i pjesništva. Žena mu je *Frigg*, božica plodnosti i braka, što su i *Vani*, brat i sestra *Freyr* i *Freyja*. *Pórr* je bog gromovnik i zaštitnik *Ássa* i poljodjelaca. Ovdje se još nalazi i *Óðinnov* i *Friggin* sin *Baldr* čijom smrću, koju je smislio pakosni i lukavi *Loki*, svijet kreće prema svojoj propasti. U bitci s čudovištima i snagama smrti pogibaju svi bogovi u *sumraku bogova* (*Ragnarök*).¹¹

¹¹Maček D., Pálsson H., Simek R.: Staronordijska mitologija i književnost, str. 17. –19.

5.1. Valkire

Riječ valkira dolazi od staronordijske riječi *valkyrja* te u prijevodu znači „one koje biraju pale u borbi“. One su plavokose ratnice predivnih crta lica te blijede i nježne kože. To su božice sudbine koje o životu i smrti mogu odlučiti samo za vrijeme bitke. Služe bogu Odinu i njihov je zadatak pronaći najhrabrije ratnike te nakon što umru njihove duše odvesti u Valhalu. One su neranjiva, besmrtna niža božanstva naoružana štitovima i kopljima. Tijekom bitke jahale bi na krilatim konjima prateći Odina. Fenomen „aurora borealis“, polarno svjetlo, pripisan je valkirama jer se vjerovalo da se pojavljuje u trenutku kada bi one jahale u bitke, pri čemu su njihovi štitovi sjali na nebu. Osim u obliku žena, prikazane su u obliku vukova, gavrana, jastreba ili labuda. U nordijskim mitskim pripovijestima, najpoznatija valkira je Brunhilda. Ona tako jednom nije izvršila Odinovu volju nego je postupila onako kako je ona mislila da je ispravno. Kazna za to njeno djelo bila je sudbina da se zaljubi u prvog muškarca kojeg ugleda. Kao valkira, nije mogla podnijeti pomisao da se zaljubi u nevrijednog muškarca te preklinje Odina da promjeni svoju odluku. Osuđuje je na san u dvorcu okruženom vatrom koji će trajati sve dok je ne probudi junak koji će je osloboditi iz zatočeništva. Time će on biti prvi muškarac kojega će ugledati i zaljubiti se u njega. Iz ovog mita potječe priča o uspavanoj ljepotici Trnoružici te je dio *Sage o Niebelunzima*.¹²

¹²Prometej - internetska stranica - Bogovi, ratnici i kraljevstvo mrtvih - <http://www.prometej.ba/clanak/kultura/svijet-nordijskih-mitova/bogovi-ratnici-i-kraljevstvo-mrtvih-2341>

6. POGANSKA KOZMOLOGIJA U SREDNJOVJEKOVNOJ SKANDINAVIJI

Weltbild je slika svijeta koju su imali ovi narodi. U Skandinaviji, religiozni sustav se temeljno promijenio početkom 11. stoljeća uvođenjem kršćanstva. Proces je imao uspone i padove. Nordijski je narod bio u doticaju s kršćanstvom nekoliko stotina godina prije samog obraćanja. Glavni izvori poganskoga *Weltbild*-a su Snorrijeva djela. On dosljedno i sustavno daje pregled poganske religije. Glavni problem Snorrijevih mitova je činjenica da je bio kršćanin te da je pisao 200 godina nakon pokršćavanja Islanda. Vrlo malo se zna o tome kako su zapadnogermanski narodi zamišljali nastanak svijeta. Prema Snorriju, prije stvaranja svijeta postojala su dva suprotna pola: ledeni *Niflheimr* i vrući *Muspell*. Rijeke *Élivágar* poslije ispunjaju bezdan *Ginnungagap* otrovnom zamrznutom maglom. Vrućina iz *Muspella*, koja se sastaje s injem, uzrokuje otapanje i dovodi do stvaranja *Ymira*. *Ymira* hrani krava *Auðhumla*, koja se hrani injem te oslobađa iz leda, ližući ga. *Búri* je otac *Burra*, koji s divovom kćeri *Bestlom* ima sinove, bogove *Óðinna*, *Vilija* i *Véa*. Oni ubijaju *Ymira* i staraju zemlju iz njegova tijela. Iz kostiju nastaju planine, iz lubanje nebo, iz krvi more i jezera. Cijelo se pleme divova, osim *Bergelmira* utapa u Ymirovoj krvi. Od lubanje su napravili nebo i stavili ga iznad zemlje te ga učvrstili s četiri strane. Ispod svakog ugla postavili su patuljka. Patuljci su se zvali *Austri* (Istok), *Vestri* (Zapad), *Norðri* (Sjever) i *Suðri* (Jug). Zatim su uzeli iskre i žar iz *Muspella* te ih stavili na nebo da osvijetle nebo i zemlju. Nakon što su stvorili svijet, ova tri boga odluče napraviti prvi ljudski par. Tako od stabla stvaraju Askra i Emblu. Dio svijeta koji naseljavaju ljudi zove se *Miðgarðr*. Nedaleko od njega bogovi imaju svoju tvrđavu *Ásgarðru*. Izvan područja koje naseljavaju ljudi nalazi se *Útgarðr*, gdje žive zlodusi. Na istoku se nalazi *Jötunheimr*, koji je od *Miðgarðra* odvojen rijekama. Na sjeveru, ispod *Miðgarðra* nalazi se *Hel*, područje mrtvih. U drugim djelima, stvaranje svijeta opisano je na malo drugačiji način. Središte kozmičkog sustava je drvo svijeta *Yggdrasill* čije korijenje seže do krajeva nenaseljena svijeta. Drevno razmišljanje kaže da je *Yggdrasill* potporanj nebu. U kasnijim izvorima, koja su pod utjecajem kršćanstva, nebesa su povezana sa zemljom mostom zvanim *Bifröst* te su dom bogova. Položaj *Ásgarðra* i *Valhölle* promijenjen je. Prvotno se vjerovalo da se nalaze u *Helu*, a kasnije da se nalaze u nebesima. Poznati svijet *Miðgarðra* i *Ásgarðra* okružen je morem u kojemu se zmija *Miðgarðsormr* obavija oko svijeta. Snorri i kasniji autori saga povezuju ovu kozmologiju mitološkim elementima s putovanja te s idejama učenog kršćanskog tumačenja. To je dovelo do brojnih različitih interpretacija mitološkog zemljopisa. Glavne značajke primitivne i arhaične kozmologije bile su

uljepšavane u pjesmama kasnog vikinškog doba. Kuća bogova u *Ásgarðru* postaje *Valhöll*, a njemački pisci i skladatelji krajem 10. stoljeća proslavili su ga kao *Walhallu*. Pjesnici počinju opisivati *Valhöll* kao vikinški raj, gdje *Valkyre* dočekuju mrtve ratnike. Snorri Sturlson, oko 1220. godine, kada je napisao svoju Eddu u prozi, dao je znanstveni, ali i književni prikaz poganske kozmologije onako kako ju je on vidio kroz staru književnost kojom se koristio.¹³

¹³Maček D., Pálsson H., Simek R.: Staronordijska mitologija i književnost, str. 34. - 47.

7. RUNE

Rune su alfabetsko pismo koje su rabili germanski narodi. Runski se alfabet naziva i *futhark*, (*fuþark*) po prvim slovima alfabeta. Sama riječ *rūna* značila je „tajna“, a pojam se pripisuje gotičkom, starosaskom, rano njemačkom, anglosaskom ili norenskom¹⁴ narodu. Najvjerojatnija pretpostavka za runsko pismo je da potječe iz etruščanskog ili venetskog alfabeta. Druga pretpostavka je da su runski znakovi oblikovani prema latinskima. Postoji i manja vjerojatnost da su potekle iz grčkog alfabeta posredstvom Gota. Klesale su se na nadgrobne spomenike, svakodnevne predmete (oružje, češljeve, kopče) i kamenje. Oblik runskih znakova pretežno je uglat s malobrojn timerivuljama. Mogući razlog tome je stari običaj da se rune ugraviraju u drvo koje nije bilo pogodno za urezivanje krivulja. Stari zapisi sadrže malo riječi, od 8. stoljeća postaju dulji. Katkad pričaju o herojskim pothvatima ili putovanjima, a katkada su komemoracija za pokojnike. Uporaba runa imala je i svoje magijsko značenje. Pokrštavanjem germanskih naroda, rune je posvuda postupno potisnula latinica. Uporaba runa najdulje se održala u Švedskoj, sve do kasnoga srednjeg vijeka. Sačuvanih runskih natpisa ima nekoliko tisuća: u Norveškoj više od 1600, u Danskoj oko 700 i u Švedskoj ukupno 3600. Spomenik kralju Haraldu najvažniji je runski zapis u Skandinaviji. Na njemu su ispisani svi Haroldovi podvizi, o njemu govore kao kralju koji je pokorio Dansku i Norvešku te preobratio Dance na kršćanstvo.¹⁵

¹⁴Pojam koji proizlazi iz nordijskog norrœn, „sjevernjački“. Označava jezik i kulturu koji su cvali u Norveškoj i na Islandu potkraj 9. stoljeća. (Goldstein, I., Povijest, 6. knjiga, Rani i razvijeni srednji vijek, str 274.)

¹⁵Goldstein, I., Povijest, 6. knjiga, Rani i razvijeni srednji vijek, str 274., Nordijska mitologija - rune - internetska stranica - <http://nordijska-mitologija.com/rune/> , Hrvatska enciklopedija - internetska stranica - rune - <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=53720>

8. UMJETNOST

Za vrijeme Vikinškog doba nordijski narod ukrašavao je brodove, odjeću, oružje i mnogo svakodnevnih predmeta zadivljujućim uzorcima. Koristili su se apstraktnim i zamršenim dizajnom životinja i višestruko ispletenim linijama. Životinje prikazane u njihovoj umjetnosti su zmajevi, ptice, vukovi, zmije, konji, i ostalo. Kako je Vikinško doba napredovalo, nastajali su različiti stilovi u ukrašavanju. Tako se je razvilo šest stilova, svaki je nazvan prema području na kojem su pronađeni dekorirani predmeti.¹⁶

8.1. Oseberg

Ovaj stil korišten je za vrijeme prve tri četvrtine 9. stoljeća. Pojavljuje se u pred nordijskom razdoblju i nekoj nordijskoj religijskoj ikonografiji. Obilježava ga motiv isprepletenih „gripoznih zvijeri“. Taj motiv urezan je na Osebergovom brodu.¹⁷

8.2. Borre

Prvi puta ovaj uzorak pronađen je na grobnici od broda u mjestu Borre u Norveškoj. Koristio se u zadnjoj četvrtini 9. stoljeća te do sredine 10. stoljeća. Ovaj stil preklapa se sa Oseberg i Jelling stilom. Motiv je „gripozna zvijer“ trokutaste glave i izbočenih ušiju. Tijelo često sadrži isprepleteni oblik poput pereca. Za razliku od nekih drugih stilova ovaj stil nije stvoren pod vanjskim utjecajem. Nastaje na području nordijskih zemalja. Ova vrsta uzoraka pronađena je na Islandu, Engleskoj i Rusiji te je dokaz da njihov stil umjetnosti postojao i u mjestima gdje su putovali.¹⁸

8.3. Jelling

Ovaj stil prvi se puta pojavljuje početkom 10. Stoljeća te se nastavlja koristiti 75 godina. Karakteriziraju ga ispreplitani oblici životinja koji tvore „S“ oblik. Glave su im u profili, a tijela i repovi su spiralno zavijeni. Ovaj stil preklapa se s Borre stilom te je moguće pronaći predmete čiji uzorak ima dijelove jednog i drugog stila.¹⁹

¹⁶Hurstwic - internetska stranica - Styles of Art in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_art.htm, History on the net - Viking Art: The Six Art Styles - <https://www.historyonthenet.com/viking-art/>

¹⁷Isto

¹⁸Isto

¹⁹Isto

8.4. Mammen

Ime ovog stila dolazi od male glave sjekire iz grobnog mjesta Mammen u Danskoj. Glava sjekire bila je urezana, a zatim obložena srebrom. Ovaj stil istaknut je u zadnjoj polovici 10. stoljeća. Uz nordijski motiv zmijske, javljaju se i oblici životinja (lavovi i ptice) zasnovani na europskim prototipovima. Karakteristika ovog stila su jedan ili dva velika motiva te međuprostor ispunjena s asimetričnim vijugama i spiralama.²⁰

8.5. Ringerike

Ovaj stil korišten je u prvoj polovici 11. stoljeća. Kao motivi, još se koriste zvijeri poput lavova. Vijuge su usko grupirane i formiraju grivu i repove životinja, oči su im tanke i u obliku badema. Uz njih koriste se i biljni motivi, poput listova. Tijekom ovog razdoblja kamenje ukrašeno runama postaje istaknutije te ukrašeno ovim stilom.²¹

8.6. Urnes

Ovaj stil se koristio od sredine 11. do 12. stoljeća te predstavlja posljednji nordijski stil. Motivi su biljke i iznimno stilizirane životinje, s malim glavama i nogama svedenim na izdužene vijuge. Korišten je motiv u obliku broja „8“ te višestruko isprepletene vijuge.²²

²⁰Hurstwic - internetska stranica - Styles of Art in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_art.htm, History on the net - Viking Art: The Six Art Styles - <https://www.historyonthenet.com/viking-art/>

²¹Isto

²²Isto

9. VANJSKI IZGLED I HIGIJENA U VIKINŠKO DOBA

Ljudi iz nordijskih zemalja u Vikinško doba vodili su dosta brige o higijeni i vanjskom izgledu. Arheološki i literaturni izvori govore da su čistoća, dobra higijena i dotjerivanje bili dio svakodnevice. Jedna skulptura iz tog doba prikazuje muškarca s kacigom i uredno ošišanom kosom, bradom i dugim brkovima. U 3. poglavlju *Vatnsdæla sage* opisan je *Jökull*, veliki zgodni muškarac s kosom do ramena. Velika je vjerojatnost da je većina muškaraca nosila bradu, u sagama se spominje da su muškarci bez brade izrugivani. Češljevi su vrlo čest pronalazak u muškim i ženskim grobovima. Pranje kose i šišanje bio je posao koje su za muškarce obavljale žene. Sage govore da su žene imale lijepu i dugu kosu. Dodatak tomu, Islandska knjiga zakona *Grágás* zabranjivala je nošenje kratke kose ženama te je kažnjavala osobe koje bi nekoga uprljale gurajući ga u neki oblik prljavštine s namjerom da ga time ponize. Neki izvori govore da su Vikinzi bili tetovirani, ali ne postoje dokazi o tome. Jedna od tjelesnih modifikacija koja je dokazana da je primjenjivana u to doba su udubljenja na zubima. Pronađena je tako nekolicina ljudskih ostataka iz ovog doba na području Danske i Švedske koji su imali horizontalna udubljenja na prednjim zubima. Vjeruje se da su ta udubljenja punili bojom, jedan od primjera je Danski kralj Harald Blátönn (Harald Bluetooth) za kojeg se smatra da je ime dobio upravo zbog toga. Smatra se da su Vikinzi to radili kako bi dodatno zastrašili svoje neprijatelje. Na Islandu su pronađena kupališta izgrađena na izvorima vruće vode koja su sagrađena u Vikinško doba. Tako je poznato kupalište koje je izgradio Snorri Sturluson na svojoj farmi u Reykholtu, oko 1210. godine. Kupanje u vrućim izvorima bilo je dio društvene aktivnosti te su žene ondje prale odjeću. Uz to vjeruje se da su neke kuće imale posebne prostorije koje su služile kao saune. Opat John of Wallingford u svojim kronikama zapisao je da su Vikinzi koji su dolazili u Englesku za vrijeme svojih pohoda bili privlačniji anglosaksonskim ženama više nego anglosaksonski muškarci jer su vodili brigu o svojoj higijeni i redovito prali odjeću.²³

²³Hurstwic - internetska stranica - Health, Grooming, and Medicine in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/health_and_medicine.htm

10. ODIJEVANJE

Vikinški narod ostavio je vrlo malo slika te pisanih opisa odjeće. Arheološki dokazi su ograničeni i nepotpuni te stručnjaci u tom području dolaze do različitih zaključaka. Svi germanski narodi u sjevernoj Europi nosili su sličnu odjeću. Za vrijeme vikinške ere te na različitim prostorima gdje su obitavali postojale su varijacije u odijevanju, ali stil je bio konzistentan. Većina podataka o odjeći i tekstilu korištenog u Vikinško doba potječe od arheoloških nalaza dok neki dolaze iz književnih izvora i pisanog zakona. Najveći nalazi tekstila pronađeni su u grobnicama. Pronađeni ostaci su u dosta lošem stanju te je pronalazak većih komada tekstila dosta rijedak. Ponekad se tragovi preslikanog tekstila nalaze na donjoj strani nakita pokopale osobe te se iz toga može odrediti tkanje i konac korišten u to doba. Ostaci odjeće pronađeni su i na drugim mjestima. Vikinzi su koristili istrošenu odjeću za mnoge svrhe. Koristili su je kako bi zakrpali brodove te u izgradnji baklji. Te tkanine su vrlo dobro ostale očuvane. Tako je u brodu pronađen jedan cjelovit par muških hlača.²⁴

10.1. Muška odjeća

10.1.1. Tunika

Kao gornji odjevni predmet, muškarci su nosili tuniku dugih rukava, čija je duljina dosezala preko zglobova ruke. Bila je dosta široka u donjem dijelu, a duljina se varirala od duljine do bedara, do duljine koljena. Siromašniji su imali nešto kraće tunike zbog uštede materijala. Izrađena je od vune te konstruirana iz nekoliko dijelova koji su kasnije spojeni. Kroj je izrađen na kompliciraniji način kako bi što više uštedjeli na materijalu. Ovaj kroj pružao je i maksimalnu slobodu kretanja, bez zatezanja o ograničavanja pokreta. Tunika se oblačila preko glave. Obično nije imala zatvarače, poneke su imale samo gumb ili komad uzice koji se nalazio na vrhu vratnog izreza. Najčešći vratni izrez bio je okrugli s malim V izrezom u središnjem dijelu. Koristili su se i drugi oblici, ali svi su bili visoki jer se odjeća

²⁴Hurstwic - internetska stranica - Clothing in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

koja pokazuje prsa smatrala ženstvenom. Sve tunike, čak i od najsiromašnijih ljudi bile su ukrašene trakom, barem na vratnom izrezu i na krajevima rukava. Tunike bogatijih također su ukrašene na donjem rubu tunike. Ukрасna traka bila je tkana od svijetle obojene vune upotrebom tehnike stolnog tkanja. Svila je također bila korištena za obrubljivanje tunika. Ovakav porub imali su samo najbogatiji jer je trošak uvoza svile bio jako velik. Takav svileni porub izveo bi se srebrnim nitima. Ispod tunike vjeruje se da je većina muškaraca nosila i pod tuniku. One su najčešće rađene od lana. Lan je bio skuplji materijal od vune, ali ugodniji za nošenje. Kroj je bio isti kao i za gornju tuniku, samo je dužina rukava i donjeg dijela tunike bila malo veća. Razlog tome bio je da se može vidjeti što netko nosi te je označavalo da je ta osoba dobrog imovinskog stanja. Pronađeno je nekoliko donjih tunika sastavljenih od mnogo malih komadića materijala. Razlog tome nije poznat, pretpostavlja se da je dekorativan ili veća vjerojatnost, da su sašivene od ostataka nekih drugih odjevnih predmeta.²⁵

10.1.2. Hlače

U norveškim zemljama, stil hlača koje su se nosile bio je raznolik. Neke su bile široke, a neke uske. Konstrukcija je također varirala, neke su bile vrlo jednostavne, a neke komplicirane. One kompliciranije omogućavale su veću slobodu pokreta. Nosile su se i hlače s ušivenim čarapama. Imale su i petlje za provlačenje pojasa. Hlače nisu imale džepove ni zatvarač. Zatezane su pojasom ili uzicom. U 16. poglavlju *Fljótsdæla sage*, hlače Ketill Þriðrandasona opisane su bez stopala, ali sadrže trake ispod peta. Jedna saga tako opisuje usku odjeću razmetljivom, upadljivom i neprikladnom. U 45. poglavlju *Eyrbyggja sage*, Þóroddur Þorbrandsson ranjen je u borbi. Njegove hlače bile su natopljene krvlju. Sluga mu je pokušavao skinuti hlače, koristeći svu svoju snagu, ali neuspješno. Sluga je zatim rekao da braća Þorbrandsson nose pomodnu odjeću te da je tako uska da se ne može ni skinuti. Nakon toga, Snorri pogleda bliže i otkriva da su Þóroddove hlače probijene kopljem i time pričvršćene na njegovu nogu.²⁶

10.1.3. Gaće

Poznato je da neki od germanskih naroda kao što su Sasi i Franci omotavali trake od tkanine oko nogu od ispod koljena do stopala. U norveškim zemljama dokazi o ovom načinu

²⁵Hurstwic - internetska stranica - Clothing in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

²⁶Isto

odijevanja su oskudni. Više dokaza pronađeno je u sjeverozapadnim područjima. Omotavanje traka oko nogu pružalo je značajnu zaštitu za noge od hladnoće. Posebno je bilo korisno za hodanje kroz snijeg. Odjevni predmet o kojemu se vrlo malo zna u ovom razdoblju su gaće. Vjeruje se da im je dužina bila do koljena te da su bile vrlo slične hlačama u kroju. Tako je bilo onih jednostavnijeg i kompliciranijeg, ali udobnijeg kroja. Poput hlača, nisu imale kopčanje sprijeda nego su se vezale ili su bile samo navučene i stegnute zajedno s hlačama. Bile su rađene od lana radi udobnosti, ali ponekad i od vune. Nema pronađenih ostataka ovog odjevnog predmeta iz vikinškog doba, ali se spominje u sagama. Tako u 16. poglavlju *Gísla saga Súrssonar* spominje da je Gísli jedne noći šetao po formi u lanenim gaćama. Pretpostavlja se da su ih nosili samo bogatiji te da su ih koristili kao odjeću za spavanje dok su siromašniji spavali goli. U 18. poglavlju *sage Ljósvetninga*, spominje se Þorbjörn Rindill, siromašni čovjek iz istočnih fjordova. Guðmundr inn ríki ga je unajmio da služi kao špijun u domu nasilnika Þorkella hákra. Tako je jedne noći za vrijeme napada Þorbjörn u žurbi istrčao na ulicu gol, čuvši lavež pasa i ljude u pokretu. Odjeću je nosio u rukama te se kasnije, vani odjenuo.²⁷

10.1.4. *Plášť*

Kao zaštitu od hladnoće, vjetra i kiše Vikinzi su nosili plašť. Bio je pravokutnog oblika te se radio od vune. Neki od njih rađeni su od vrlo guste i tvrde vune, kako bi pružili što bolju zaštitu od hladnoće. Mogli su bili dekorirani vezom ili obrubljeni trakom. Dužina im je varirala od duljine koljena pa do gležnja, ovisi o imovinskom stanju vlasnika. Plašť se nije pričvršćivao sprijeda centralno ispod vrata nego iznad desne ruke. Razlog tome bio je da desna ruka u kojoj se držalo oružje bude slobodna te da je plašť ne sputava. Pričvršćivali su se iglom ili kopčama s iglom, tj. brošem. Igle su bile rađene od različitih materijala, od kosti, željeza, bronce, drveta, jelenjih rogova, a i od zlata. Tijekom norveškog doba, Island je izvezio vunu u obliku tkanine, tj. plašteva. Postojala su stroga pravila njegove izrade te se poput srebra koristio u razmjeni robe. Osim plašteva nosili su kapute i jakne. Dokazi ovih odjevnih predmeta većinom su pronađeni u istočnim predjelima nordijskih zemalja.²⁸

²⁷Hurstwic - internetska stranica - Clothing in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

²⁸Isto

10.1.5. *Kape*

Nosile su se i kape, one su rađene od vune, ovčje kože ili kombinacijom kože i krzna. U srednjovjekovnoj islandskoj knjizi zakona, *Grágás*, spominje se nošenje kapa te kazne za povlačenje kape s nečije glave. Tako kazna za povlačenje kape s nečije glave nije bila velika, ako kapa nije imala vezice te je bila svezana ispod nečijeg vrata. U tom slučaju, ako bi netko drugoj osobi tako sprijeda povukao kapu kazna je bila progonstvo. Još veća kazna bila je ako bi se kapa povukla straga. Tada je oštećeni imao pravo čak i ubiti osobu koja mu je povukla kapu jer se povlačenjem kape unatrag, čime je vezica zategnula vrat smatralo pokušajem ubojstva. Nosila su se i pokrivala za glavu u obliku kapuljača, zvala su se *hötrr*. One su se nosile po izrazito lošem vremenu te su prekrivale su glavu i ramena i štitile ih od hladnoće. Neke od kapuljača su dekorirane vezom ili trakom. Njihovo nošenje spominje se i u sagama, npr. u *Fljótsdæla sagi*.²⁹

10.1.6. *Čarape*

Imućniji su nosili čarape dok su oni siromašniji svoje cipele oblagali mahovinom, sjenom ili travom kako bi im bilo toplije. Čarape su se radile od vune. Nisu pletene jer im ova tehnika navodno nije bila poznata nego su izražene vezanjem iglom. Taj način naziva se *nálbinding*, to je metoda vezanja pređe. Za izradu koristili su jednu veliku debelu iglu. Izrada je oduzimala dosta vremena, ali je zato završni proizvod bio kvalitetan. Ovom tehnikom koristili su se i za izradu rukavica i kapa.³⁰

10.1.7. *Cipele*

Cipele su obično bile jednostavne izrade. Izrađivane su od kože te se gornji dio cipele šivao za đon. Ta bi se cipela potom okrenula, ostavivši tako šav unutar cipele. Tako su bile otpornije na vanjske uvjete. Rupice od šavova sada su se nalazile s unutarnje strane i postojala je manja vjerojatnost da će promočiti na snijegu. Vijek upotrebe im nije bio dug, nosile su se po nekoliko mjeseci pa do pola godine. Pronađeno je dosta ostataka iznošenih cipela te se može vidjeti da nisu sve cipele bile istog oblika. Razlika je najviše bila u načinu kopčanja i u

²⁹Hurstwic - internetska stranica - Clothing in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

³⁰Isto

visini cipele. One se spominju i u sagama. U *Hávarðar sagi Ísfirðing*, Valbrandov sin opisan je kako nosi visoke cipele, tj. čizme. U 92. poglavlju *Brennu-Njáls sage*, Skarpheðinnu Njálssonu pukle su vezice kada je trčao prema zasjedi. Bio je prisiljen zastati i ponovno zavezati cipele. To ga nije previše omelo. Skarpheðinn zatim skače na led i otkliže preko smrznute rijeke kako bi ubio Þráinn.³¹

10.1.8. Remenje

Vikinzi su oko struka nosili kožne remene. Pronađene kopče i završeci remena govore da remenje koje se obično koristilo nije bilo deblje od dva centimetra. Pošto gornja odjeća nije imala kukice kroz koje se mogao provlačiti remen, završetak remena bi se zavezao u čvor te bi slobodno visio prema dolje. Pošto njihova odjeća nije imala džepove, osnovne stvari nosile su se privezane za remen. Najčešće bi nosili malu torbicu od kože ili tkanine i nožić.³²

10.2. Ženska odjeća

Pronađeni dokazi, slike u kamenu i nakitu te sage sugeriraju da je ženska odjeća bila duga te da se ponekad i vukla po podu. U 45. Poglavlju *Gísla sage* spominju se Gíslieva žena i pokćerka kako hodaju uz njega po snijegu. Njihova duga odjeća ostavila je trag u snijegu koji je omogućio Gísllovim neprijateljima da ih prate. Pretpostavlja se da se tako duga odjeća nosila samo za posebne prigode da su je nosile samo imućnije žene. Bila je neprikladna za obavljanje svakodnevnih poslova jer vrlo brzo bi se uprljala, smočila ili poderala.³³

10.2.1. Haljina

Ženska odjeća rađena je od istog materijala kao i muška. Tipičan odjevni predmet za žene u to doba bila je lanena haljina dugih rukava. Duljina haljine bila je do gležnja. Preko toga nosile su kraću vunenu haljinu s naramenicama povezanih sprijeda broševima. Ova haljina na tregeru zvala se *hangerock*, pregača. Neki oblici ove haljine sastojali su se od dva pravokutna komada tkanine, koja su spojena užim ili širim naramenicama. Ponekad je stražnji pravokutnik dulji od onog s prednje strane. Drugi oblik ove haljine, tj. pregače je cjevasti oblik, koji također ima naramenice. U nekim grobovima na broševima pronađeno je više

³¹Hurstwic - internetska stranica - Clothing in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

³²Isto

³³Isto

slojeva tkanina. Pretpostavlja se da su žene preko pregače s prednje strane nosile još jedan sloj pravokutnog materijala koji je bio sprijeda s lijeve i desne strane pričvršćen brošem. Za ovu tkaninu pretpostavlja se da je služila kako bi donja haljina, tj. pregača bila čista dok su se obavljali svakodnevni poslovi. Drugi razlog je da se nosila u dekorativne svrhe.³⁴

10.2.2. Broševi i nakit

Nosili su se broševi različitih stilova. Često oblik broša koji se nosio na pregačama, svojim oblikom podsjećao je na kornjačin oklop. Između njih često se vezao nakit napravljen od staklenih ili jantarnih kuglica. Žene su svakodnevne predmete poput ključeva, škara, igli i noža nosile obješene i užetom privezane za broševe ili oko pojasa. U grobnim nalazištima žena vrlo rijetko nalaze se kopče i završeci remena kao kod muškaraca. Pretpostavlja se da su žene češće nosile pojas od vunene tkanine.³⁵

10.2.3. Kaput

Preko haljine i pregače žene su nosile plašteve, šalove i ponekad kapute. Dužina kaputa dosežala je do gležnjeva. Jedan takav kaput pronađen je u mjestu Birka. Imao je duboki vratni izrez te bi se broševi na pregači vidjeli kada bi se zakopčao. Kaput se pričvrstio u sredini vratnog izreza brošem, koji je bio drugačijeg oblika od broševa na pregači. Kaput je mogao biti dekoriran i ukrasnom trakom.³⁶

10.2.4. Oglavlje i cipele

Žene su često nosile neku vrstu ogavlja. Nalaz u zakopanom Osebergovom brodu sugerira da su žene nosile jednostavne marame koje su se vezale čvorom. Drugi stih Rígsþulæ kaže da su ogavlje nosile i najsiromašnije žene. U 45 poglavlju Laxdæla sage opisan je Kjartan kako svojoj budućoj ženi Hrefni za vjenčani dar poklanja ogavlje koje je imalo 227 grama utkanog zlata. Pretpostavlja se da su udane i neudane žene nosile različit tip

³⁴Hurstwic - internetska stranica - Clothing in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

³⁵Isto

³⁶Isto

oglavlja te da ih se prema tome moglo razlikovati. Ženske cipele radile su se poput muških te je također postojalo više varijanti koje su se nosile u Vikinško doba.³⁷

10.3. Dječja odjeća

Vrlo je malo pronađenih nalaza dječje odjeće. Smatra se da je bila ista kao i kod odraslih, samo u manjoj veličini. Tako su dječaci nosili tuniku i hlače, a djevojčice haljine. U 11. poglavlju *Fljótsdæla sage*, opisana je svakodnevna dječja odjeća koju su nosili dječaci Helgi i Grímr. Jedan je imao dvanaest, a drugi deset godina. Oboje su nosili tunike napravljene u kućnoj izradi od vune te hlače. Preko tunike su imali plašteve.³⁸

10.4. Odjeća robova

Jako malo se zna o odjeći koju su nosili robovi. Pretpostavlja se da je bila slična odjeći slobodnih ljudi. Razlika je bila u jednostavnijem dizajnu i jednostavnijoj izradi. Koristila se grublja i bezbojna tkanina kako bi se štedjelo, odjeća najčešće nije sadržavala nikakve ukrase. Opis odjeće može se vidjeti u sagama, ali vrlo rijetko. U 12. Poglavlju *Laxdæla sage*, Höskuldr odlazi kabinu trgovca kako bi kupio konkubinu. Na prvi pogled svidjela mu se Melkorka. Opisano je samo da je bila vrlo loše odjevena te da je Höskuldr kasnije oblači u puno ljepšu odjeću koja joj je lijepo pristajala.³⁹

10.5. Izrada odjeće

Sve korake izrade odjeće, od obrade vlakana, do prednje, tkanja, rezanja i šivanja, obavljale su žene. Taj proces bio je vrlo zahtjevan i oduzimao je puno vremena. Odjeća je bila visoko cijenjena te skup proizvod koji se brižno održavao. Budući da je za taj posao bila potrebna određena vještina, žene koje su ga radile bile su neophodan dio zajednice. Odjeća je obično izrađena od vune ili lana. Ostale tkanine (poput svile) bile su poznate, ali skupe te su se rijetko koristile. Smatra se da se vanjska odjeća obično radila od vune, a odjeća koja je išla u doticaj s kožom od lana. Pronađeni su dokazi i o vanjskoj odjeći rađenoj također od lana. Za proizvodnju vune, ali i zbog hrane Vikinzi su uzgajali ovce. Nakon skupljanja dlake s ovce, ta dlaka bi se čistila da se sva prljavština i nečistoće uklone. Za to se koristio češalj sa željeznim šiljcima. Tako se vuna češljala, da bi se izravнала i postala glatka te bi se kasnije lakše prela.

³⁷Hurstwic - internetska stranica - Clothing in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

³⁸Isto

³⁹Isto

Lanena tkanina se dobivala od biljke lana. Zbog toga su uzgajali i lan, koji se brao prije sazrijevanja sjemenki. Stabljike lana su namakane u plitkoj vodi, sve dok se biljka nije počela razgrađivati i otpuštati vlakna bez da uzrokuje truljenje vlakana. Ovaj proces bio je vrlo neugodnog mirisa. Lanena vlakna odvajana su od stabljike lupanjem po stabljikama drvenim valjkastim alatom. Vlakna su se zatim češljala kako bi se odstranile sve drvenaste čestice te kako bi se vlakna izravnala i time olakšao postupak pređe. Sljedeći postupak za izradu tkanine bilo je uzeti snop vlakana (vune ili lana) i pričvrstiti ih na štap. Zatim bi se taj štap zataknuo u pojas ili stisnuo ispod ruke. Vreteno je pritisnuto malim kamenom koji je imao rupu u sredini. Vreteno se okretalo, vlakna su bila otpetljane od mase sirovog materijala na štap za predenje. Tako bi se kroz prste vlakna isprela stvarajući niti. Ovaj postupak trajao je izuzetno dugo. Dobivena nit zatim se namotavala na špulu ili na životinjsku kost. Vretena su često pronađena u arheološkim nalazištima. Bila su različitih veličina, ovisno o finoći niti koje su se radile. Postupak bojanja mogao se napraviti u bilo kojem dijelu procesa obrade ili već gotove tkanine. Boje koje su koristili bile su ograničene. Obično su koristili biljne boje. Tako su dobivali smeđe tonove, od prljavo bijele i bež do crveno-smeđe i tamno smeđe nijanse. Crveni tonovi protezali su se od blijede do izrazito tamno crvene nijanse. Žuti tonovi bili su od vrlo blijedih do intenzivno zlatnih te tonovi plave boje. Lanena donja odjeća često se nije bojala jer je lan teže primao boju. Islandske sage često spominju boju odjeće. Tako se iz njih saznaje da su svijetle, sjajne i bistre boje bile simbol bogatstva i moći. Postupak njihova dobivanja bio je dugotrajniji i skuplji. Nošenje crne, tj. tamno plave boje (*blár*- boja gavrana) ukazivalo je na to da će ta osoba ubiti nekoga. Tkalačkim stanom koji je korišten u to doba mogli su se stvarati različiti uzorci, ali iz nepoznatog razloga nisu. Tkalački stan bio je okomitog oblika. Bio je širok oko dva metra te se na njemu mogao istkati materijal širine 165 centimetara. Zbog dugotrajnosti i troškova potrebnih za izradu tkanine krojevi su se radili s dosta promišljanja kako bi se što bolje iskoristila tkanina. Tako je bilo vrlo malo otpadnog materijala. Vrlo je malo informacija o tome jesu li postojali krojevi koji su se slagali na tkaninu i prema kojima se precizno rezao materijal. Materijal se rezao željeznim škarama. Žene su ovaj alat svakodnevno nosile u malim kožnim futrolama koje bi objesile na broševe gornje haljine, tj. pregače ili oko pojasa. Za šivanje, koristile su se igle izrađene od kosti, drveta ili metala. Veće igle rađene su od kosti ili drveta dok su one manje, veličinom slične onima koje se danas koriste za ručno šivanje bile napravljene od željeza ili iz legure bakra. Ove male igle ukazuju na to da su se radili vrlo lijepi i precizni šavovi. Igle su se držale u malim spremnicima napravljenim od kosti, drveta ili metala, kroz koje je bila provučena špaga te su se svakodnevno nosile. Ovakvi mali spremnici za igle često su pronađeni u

grobovima žena. Poput tkanja, šivanje je bio vrlo dugotrajan posao te je zahtijevalo određenu vještinu. Za ručno spajanje krojeva jedne donje ženske haljine bilo je potrebno oko 25 sati. Pretpostavlja se da je za dužinu od jednog metra trebalo oko sat vremena šivanja. Nije poznato kako su dijelovi tkanine održavani na mjestu kada se šivalo. Koristili su više vrsta poruba i šavova. Neki šavovi rađeni su vrlo vješto tako da je bilo vrlo teško razlikovati u šavu unutarnju i vanjsku stranu odjevnog predmeta. Dekorativne trake i pletenice izrađene su tehnikom ručnog tkanja s pločicama. Pločice su bile rađene od drveta, kostiju ili debele kože. Bile su pravokutnog oblika te je svaka imala četiri probušene rupice, u svakom kutu po jednu. Kroz rupice provučene su niti tkanine, često u različitim bojama. Druga metoda tkanja kojom su se koristili bila je pletenje tkanja. Ova tehnika bila je primjenjivana u širokom povijesnom razdoblju, ali nema puno dokaza koji upućuju na to da su je Vikinzi koristili. Njom se nisu mogli napraviti složeni uzorci kao tehnikom s pločicama, ali ova metoda je bila puno brža. Uzice korištene za zatezanje hlača ili neku drugu namjenu radile su se jednostavnim pletenjem pletenica od niti vune. Odjeća se ukrašavala i vezom. Čest motiv bili su pleteri. Nit koja se koristila najčešće je bila od lana ili vune, ali ponekad se koristila i svila. Ona se uvozila iz Azije te su je mogli priuštiti samo naj imućniji. Krzno i životinjska koža koristila se u izradi zimske odjeće. U 22. poglavlju *Fóstbræðra saga*, Loðinn je nosio kaput i hlače od tuljanove kože. Osmo poglavlje *Bárðar saga Snæfellsás*, kaže da je Ingjaldr nosio krznenu plašt. Neka krzna nosila su se kao statusni simbol i imala su značenje. Medvjede krzno nosila bi tako osoba dovoljno hrabra da napadne i ubije medvjeda. Za vrijeme Vikinškog doba dosta se trgovalo krznom te su pronađeni dokazi u trgovačkom gradu Birka. Nađeni su tragovi zmijske kože te dabrovog, medvjedeg, lisičjeg i vjeveričjeg krzna.⁴⁰

⁴⁰Hurstwic – internetska stranica - Clothing in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

11. ORUŽJE

U bitkama za napad Vikinzi su od oružja koristili mačeve, sjekire, koplja, luk i strijele. Za obranu koristili su štitove, kacige te „chainmail“ –oklop od metalnih karika.⁴¹

11.1. Mač

Najviše od svog oružja mač je obilježio Vikinško doba. Njihova izrada bila je vrlo komplicirana i skupa te ih nisu puno radili. U trećem poglavlju *Fóstbræðra sage* napisano je da je samo nekolicina Vikinga bila naoružana mačevima. To podupiru i arheološka nalazišta jer je pronađeno samo 16 mačeva dok je broj drugog oružja prelazio preko sto. Mačevi su bili dio obiteljskog nasljeđa, čak su ih i imenovali. Izgubiti mač smatralo se velikom katastrofom. Obje strane vikinških mačeva bile su naoštrene. Oštrica je bila duga od 60 do 90 centimetara, najčešće su bile duljine od 70-80 centimetara. U kasnijem razdoblju bila je duga i do 100 centimetara. Širina oštrice u prosjeku bila je četiri do šest centimetara. Drška mača davala je dodatnu težinu maču te mu je davala balans. Jedan mač prosječno je bio težak jedan do dva kilograma. Imali su lagano udubljenje koje je omogućavalo da centar ravnoteže mača bude što bliži rukohvatu. Držao se u jednoj ruci jer je duljina drške bila tako napravljena. U drugoj bi se ruci držao štit. Vrh oštrice mača bio je lagano zaobljen. Takav mač bio je snažniji od onoga sa šiljastim vrhom, ali nije bio ništa manje učinkovit kod probadanja neprijatelja. Mač se sastoji od nekoliko dijelova. Drška „hilt“ sastoji se od dijelova „pommel“ - donji dio mača, „grip“ -mjesto gdje se mač držao, taj dio bio je omotan nekom vrstom tkanine, ispod njega nalazi se uski željezni dio „tang“ koji prolazi od oštrice „blade“ kroz dio „crossguard“ sve do „pommela“. Prema pronađenim mačevima može se zaključiti da su dosta korišteni i istrošeni. To se najviše može vidjeti na oštrici. Oblik drške pomaže točnije svrstati mač u razdoblje iz kojega je potekao. Da bi se odredilo iz kojeg doba potječe koji mač značajan je i način konstrukcije. Neki su rađeni od jednog dijela, dok su na druge dodavani određeni dijelovi drške, kao na primjer „pommel“ koji se tijekom godina znao odvojiti od ostatka drške. Tako je pronađeno nekoliko mačeva bez tog dijela. Drške su se oblagale kožom, slojevima žice,

⁴¹Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor -
<http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/arms.htm>

ukrašavali graviranjem ili dodavanjem slojeva srebra i bakra. Neke su se radile i od drveta, s vremenom taj dio bi propao. Kada se nisu koristili, mačevi su se držali u koricama. Korice mača slagale su se na principu „sendviča“, središnji sloj bio je od vune ili tkanine, prirodna ulja iz vune pomagala su oštrici da ne zahrđa. Drugi sloj bio je od drveta te je pružao čvrstoću. Treći, vanjski sloj bio je od kože. Mnoge su još imale i metalnu kapicu na vrhu, koja je pružala dodatnu zaštitu. Korice mača nosile su se obješene za remen. U početku Vikinškog doba zbog toga se nosio poseban remen koji je išao od desnog ramena prema lijevom boku gdje bi se nalazile korice za mač. U kasnijem razdoblju taj remen se više nije nosio te bi se korice mača objesile za remen koji se nalazio oko struka. Sage govore i o korištenju *friðbönda* (vezicama mira). To je bilo kožno remenje koje je povezivalo korice mača i mač kako bi se spriječilo izvlačenje mača i sukobi na mjestima gdje je to bilo zabranjeno. U početku kovači nisu mogli proizvesti materijal prikladan za izradu mača, u potrebnim količinama i s odgovarajućim svojstvima. Kovači su koristili nekoliko vrsta metala s različitim svojstvima te ih je obradio i stvorio materijal prikladan za oštricu. Ovaj proces zvao se „pattern welding“. Mačevi su se tijekom bitke znali oštetiti, iskriviti ili čak i slomiti. Takvi bi se izravnavali, popravljali, zavarivali te ponovno koristili. Pronađeno je nekoliko mačeva čija je oštrica bila slomljena te ponovno zavarena. Slomljeni mačevi znali su se upotrijebiti za izradu drugog oružja. To se može vidjeti u sagama. U 11. poglavlju *Gísla sage*, Þorgrímr i Þorkell uzeli su slomljene dijelove mača *Grásiða* i od njih napravili koplje. Tim kopljem prvo je ubijen Vésteinn Vésteinsson, a zatim i Þorgrímr Þorsteinsson. Osim mačeva čije su obje stranice bile naoštrene postojalo je i nekoliko mačeva čija je samo jedna strana bila naoštrena. Oštrice ovakvih mačeva bile su široke i imale su paralelne rubove gotovo cijelom dužinom, jedna strana se samo sužavala kako bi stvorila vrh. Ovi mačevi bili su teški i nezgrapni te su davali osjećaj grubosti. Jedan takav mač pronađen je u regiji Telemark u Norveškoj. Pretpostavlja se da su korišteni u najranijem razdoblju Vikinškog doba. U kasnijem razdoblju način izrade se promijenio. Kovači su sada mogli proizvesti veće količine metala i boljih svojstava koji su bili potrebni za izradu oštrica. Više nije bilo potrebno miješati različite vrste metala, jedna vrsta bila je dovoljna te se proces zvao „monosteel fabrication“. Ovom metodom koristili su se skoro do kraja Vikinškog doba. Oštrice ovih mačeva ponekad su obložene slojevima metala kao što su čelik, srebro i zlato. U nekim slučajevima ukrašavali su samo radi dekoracije, a ponekad bi sadržavali ime osobe koja ga je izradila. Neki mačevi stekli su mitski status u modernim vremenima. Jedni od njih su mačevi Ulfberht i Ingelrii. Vjeruje se da ih nisu napravili kovači imena mačevi Ulfberht i Ingelrii, ali se vjeruje da su potekli iz kovačkih obitelji. Pronađeno je nekoliko takvih oštrica te se vjeruje da su bili mnogo više cijenjeni u

usporedbi s drugim mačevima. Vjeruje se da su izrađeni u franačkim zemljama uz rijeku Rajnu, prostor današnje Njemačke.⁴²

11.1.1. Kratki mač „sax“

„Sax“ je kratki mač koji se najviše koristio u početku Vikinškog doba. Duljina oštrice mača bila je od 30 do 60 centimetara. Drške su rađene od drveta, kosti ili rogova. Bili su jednostavnijeg dizajna od dugog mača. Za njihovu izradu nisu bili potrebni dobro obučeni kovači već su ih mogli izraditi i oni lokalni. Oštrice su bile teže i deblje te su se nalazile samo s jedne strane. Stražnji gornji rub ne naoštrenog dijela oštrice bio je debeo gotovo 8 milimetara. Karakteristično su imali paralelne rubove i šiljasti vrh. Nosili su se u koricama obješeni horizontalno oko pojasa. „Sax“ je bilo vrlo korisno rezervno oružje koje se moglo vrlo vješto i brzo upotrijebiti za vrijeme borbe. Bili su vrlo vrijedni i cijenjeni. Kada su bili oštećeni i istrošeni od njih su se izrađivali drugi alati i oružje, kao na primjer noževi.⁴³

11.2. Noževi

Vikinški noževi često su izgledom podsjećali na kratki mač. Razlika je ponekad bila samo u duljini. Ako im je duljina bila manja od 20 centimetara smatrali su se noževima. Oblik noževa ponekad se dosta razlikovao u namjeni za koju je korišten i o tome da li se njime koristila žena ili muškarac. Tako su u grobovima žena pronađeni noževi zakrivljene oštrice dok su noževi iz muških grobnica imali ravne oštrice s takozvanim „odlomljenim“ vrhom.⁴⁴

11.3. Sjekira

Vikinške sjekire bile su lagane i dobro balansirane te se njima moglo brzo baratati. Najčešće su je u bitci koristili siromašniji Vikinzi. U to doba i najsiromašniji farmer imao je i sjekiru koju je koristio u svom domaćinstvu te ju je mogao uzeti za oružje u slučaju bitke. Borbene sjekire bile su oblikovane malo drugačije od farmerskih. Postojalo je nekoliko varijanti oblika glava sjekire, a izrađivale su se od željeza. U početku sjecište sjekire bilo je 7 do 15 centimetara dugo dok je u kasnijem razdoblju postalo mnogo veće. Breið-øx (široka) sjekira imala je oštricu u obliku polumjeseca koja je bila duga 22 do 45 centimetara. Rub

⁴²Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Swords - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_sword.htm

⁴³Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Sax - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_sax.htm

⁴⁴Isto

ovakve sjekire bio je izrađen od otvrdnutog čelika koji je zavaren na željeznu glavu sjekire, za razliku od sjekira iz 10. stoljeća, izrađenih od željeza u jednom komadu. Neke glave sjekira bile su ukrašene slojem plemenitog metala. To se osobito ističe na glavi sjekire Mammen, njena je čitava ravna površina ukrašena srebrom i zlatom. Pronađena je u bogatom grobu iz 971. godine. Glave sjekira obično su imale poprečni presjek klinastog oblika. Ponekad je bio dijamantnog oblika, taj oblik osiguravao je veću čvrstoću za određenu težinu željeza. Izrađivali su i vrlo tanke, elegantne poprečne presjeke. Takve sjekire bile su pretanke i delikatne za cijepanje drva, njihova namjena bila je probijanje neprijateljskih lubanja. Tanje oštrice često pokazuju dokaz da su presavijene oko onoga što bi naposljetku postalo okom te su zavarene zajedno s čeličnim komadom na rubu. U nekim je slučajevima omot bio simetričan dok je u drugim slučajevima omot bio asimetričan, a zavarivani dio se obično nalazio naprijed te u rijetkim slučajevima otraga. Oko sjekire najčešće je bilo u obliku slova D ili u obliku štita. Stražnji dio bio je ravan te deblji nego lijeva i desna strana. Drška je izrađivana od drveta. Jedan izvor (Kirpichnikov) sugerira da su bile duge 80 centimetara. No, veličina se mijenjala prema glavi sjekire i njenoj namjeni. Sjekire s manjom glavom imale su i manju dršku i u bitci se njima baratalo s jednom rukom dok su sjekire s većom glavom imale dugu dršku te su se držale s obje ruke. Jedna od prednosti sjekire s kraćom drškom je ta da se može lako skrivati. Sjekira skrivena iza štita kao rezervno oružje je trik koji Þorgeirr koristi u 12. poglavlju *Fóstbræðra sage*. U borbi sa Snorrijem, Þorgeirr je bacio svoje koplje i uzeo svoju skrivenu sjekiru u desnu ruku, koristeći je za rezanje Snorrijeva koplja, a zatim i Snorrijeve glave. Sage govore i da su drške sjekire ponekad omotavale željezom ili drugim metalima kako bi se smanjila mogućnost lomljenja. Prednost sjekire nad drugim oružjem je da savijeni rub koncentrira svu silu udarca u mali dio ruba, tako da sjekira ima dovoljno snage da probije kacigu ili oklop. Sage često spominju kako Vikinzi sjekirama odrubljuju glave svojim suparnicima. Zakrivljeni oblik glave omogućuje sjekiri da se koristi za različite pokrete. Može se koristiti kao kuka da se protivnika povuče za gležanj, bacajući ga na zemlju. Isto tako se može koristiti na drugim dijelovima tijela ili se npr. može zakvačiti na rub štita kako bi se oduzeo protivniku. Šiljasti dijelovi (rogovi) na svakom kraju glave sjekire (*öxarhyrna*) održavali su se oštrima da bi se mogli sto bolje koristiti za vrijeme napada. Tako je Kolbeinn u 5. poglavlju *Grænlandinga þáttur* zamahnuo vrhom svoje sjekire u Þórðevo grlo i ubio ga. Rogovi sjekire koristili su se za rasijecanje dijelova tijela protivnika. Budući da

su vrhovi sjekire bili mnogo širi od vrha koplja ili mača, zadavali su žestoke i smrtonosne rane.⁴⁵

11.4. Luk i strijele

Lukovi i strijele prvenstveno su se koristili za lov, ali i u bitkama. Osim na kopnu, često su se koristili na moru, u borbi za preuzimanje broda. Jedna takva bitka u kojoj su korišteni lukovi i strijele opisana je u *Ólafs sagi Tryggvasonar* te govori o pomorskoj bitci kod Svölðra, 1000. godine u kojoj je ubijen kralj Ólafr. Lukovi su se izrađivali od drveta tisa, jasena ili brijesta. Tipično su bili dugi od 1,6 do 2 metra. Jedan takav luk u jednom komadu pronađen u Hedebyju, napravljen je od tise i dug je 192 centimetra. Vrhovi strijela bili su različitih oblika i veličina. Duljina je u prosjeku bila od 10 do 15 centimetara. Donji dio vrha strijele koji se usadio u dršku naziva se „tang“. Drška strijele bila je duga 70 do 80 centimetara.⁴⁶

11.5. Koplje

Koplje je oružje koje je najčešće korišteno u Vikinško doba. Vrhovi, glave koplja radile su se u mnogim oblicima. Veličina im je u početku bila oko 20 centimetara, a kasnije su bile dulje od 60 centimetara. Neke glave koplja imale su takozvana „krila“ te su se takva koplja u sagama zvala *krókspjót*. Glave koplja rađeni su od istih metala kao i mačevi. U poprečnom presjeku bila su često u obliku romba, s debelim rubom u sredini koji se prema vrhu naglo sužavao te je rub bio naoštren s obje strane. Glave koplja bile su pričvršćene na drvene drške. Nije poznato koliko su bile duge, samo da su bile okrugle te da im je promjer bio dva do tri centimetra.⁴⁷

11.6. Kaciga

Tijekom vikinškog razdoblja nosile su se vrlo jednostavne kacige. Bile su ovalnog oblika s istaknutom zaštitom za nos. Radile su se iz više dijelova koji bi se kasnije spojili u jednu cjelinu, taj stil izrade naziva se „*spangenhelm*„. Izrada ovakvih kaciga bila je lakša nego

⁴⁵Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Axe - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_axe.htm

⁴⁶Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Bow and Arrow - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_bow.htm

⁴⁷Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Spear - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_spear.htm

onog iz jednog dijela. Kovač bi koristio željeznu traku kako bi napravio obruč koji je išao oko glave u visini obrva. Na taj dio pričvrstile su se još dvije željezne trake, koje su se na sredini glave presijecale pod pravim kutom. Sprijeda se nalazio produžetak koji je štitio nos. Kako bi stabilnije stajale na glavi, vezale su se ispod brade nekom vrstom remenja. Nije poznato ni s kojim materijalom su obložene iznutra. Vjeruje se da su se ispod kaciga nosile i kape kako bi se ublažili potencijalni udarci te da bi upile znoj i spriječile hrđanje kacige. Pronađeni su i kompliciraniji oblici kaciga koji su imali zaštitni dio koji je prekrivao lice i uši te šiljak na sredini glave. Neke kacige imale su i zaštitni dio za vrat napravljen od malih međusobno povezanih željeznih obruča. Ove kacige neprijateljima su djelovale zastrašujuće. Kacige su bile vrlo korisne u bitkama, ali moglo ih se probiti oružjem pod utjecajem velike sile. Primjer jednog takvog događaja opisan je u devetom poglavlju *Gunnars saga Keldugnúpsfífls*. Gunnar je mačem udario po Örninovoj kacigi te ju pritom prepolovio zajedno s Örnovom lubanjom.⁴⁸

11.7. Štit

U Vikinško doba koristili su se veliki okrugli štitovi sa željeznim dijelom u sredini. Norveški zakoni *Gulapíng* i *Frostapíng* propisuju kako štit treba izgledati. Treba biti izrađen od drveta te s unutarnje strane imati tri željezne trake i ručku pričvršćenu na stražnju stranu željeznim čavlima. U kasnijim izdanjima zakona piše da se izrađuju od dva sloja dasaka te da prednja je strana trebala biti crvene i bijele boje. Tipični vikinški štitovi bili su promjera 80 do 90 centimetara. Debljina im je bila u prosjeku od 6 do 12 milimetara, ali je pronađeno i nekoliko debljih od 30 milimetara. Neki su bili veći, poput Gokstad štitova, čiji je promjer bio 94 centimetara, a debljina 7 milimetara. Na temelju preživjelih ostataka dokazano je da su se radili i manji štitovi čiji je promjer bio manji od 70 centimetara. Razlog tome je da je svaki ratnik koristio štit koji je veličinom odgovarao njegovoj tjelesnoj građi. Štit je trebao biti velik tek toliko da zaštiti tijelo u toku borbe. Preveliki štit usporavao bi ratnika i njegova težina bi ga nepotrebno umarala. U sredini štita nalazilo se željezno ispupčenje. Obično je bilo promjera 15 centimetara i debljine od 3 do 5 milimetara. Najčešće su ih radili okruglog oblika. Rub štita najčešće se oblagao kožom. Kožni rub je bio koristan jer je drvene daske korištene za izradu štita povezao te je bio izdržljiviji. Prilikom jakog udarca sjekire, mača ili nekog drugog oružja, daske štita popucaju, ali ih kožni rub drži u jednom komadu. Za dodatnu

⁴⁸Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Helmets - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_helmets.htm

čvrstoću, ponekad se cijela prednja strana štita oblagala kožom ili lanom. S unutarnje strane za pojačanje koristile su se željezne šipke koje su bile paralelno posložene. Vrlo je malo dokaza koji to podupiru. Češće je korištena uska drvena daska koja je ujedno bila i drška. Štit je još sadržavao remen te se nosio prebačen preko leđa. Štit je bilo vrlo koristan tijekom bitke. Osim za obranu, mogao se koristiti kao oružje te se neprijatelj njime mogao udarati i odgurivati. Ispod njih znali su sakriti rezervno oružje. To je opisano u 12. poglavlju *Fóstbraeðra sage*, Þorgeirr je držao štit i ispod njega sjekiru u lijevoj ruci dok se borio s kopljem u desnoj ruci. Nakon što je bacio koplje, u desnu ruku uzima sjekiru i koristi je kako bi presjekao dršku Snorrijeva koplja, a zatim je njome rasjekao Snorrijevu glavu. Štitovima su postavljali barijere te su tako i opkolili protivnike. Za vrijeme plovidbe postavili bi ih duž gornjeg ruba broda te time posadu dodatno zaštitili od vjetra i valova. Koristili su ih još na brojne načine. Ako bi se za vrijeme bitke završili u moru, štit bi nosili na leđima. Štit nije onemogućavao plivanje, štitio je od pogotka strijelom ili od napada nekim drugim oružjem dok je ratnik plivao.⁴⁹

11.8. „Chainmail“ - oklop od metalnih karika

„Chainmail“ je zaštitni oklopni materijal napravljen od mnogo povezanih željeznih karika. Vikinzi su koristili tehniku povezivanja četiri u jedan, kojom svaka karika prolazi kroz svoje četiri susjedne karike. „Chainmail“ je u Vikinško doba najčešće izrađivan u obliku duge tunike s poludugim rukavima. Izgled tunike podsjećao je na slovo T. Za ovaj odjevni predmet Vikinzi su koristili naziv *brynaj*. Vrlo malo ljudi moglo ga je moglo priuštiti jer je za njegovu izradu trebalo više od 10 kilograma željeza. Neki ratnici stoga su koristili manje dijelove. Pričvršćivali su ih za kacige. Takve kacige štatile su vrat te ramena ako je „chainmail“ bio dulje ispleten. Ova zaštitna odjeća bila je vrlo korisna onima koji su je mogli priuštiti, ali ih nije uvijek mogla zaštititi. Dokazano je da je razno oružje moglo probiti „chainmail“ i time raniti ili ubiti ratnika. Pronađena je tako bedrena kost dvadesetogodišnjaka poginulog od teških ozljeda u 11. stoljeću. Na kosti je vidljiv trag jedne od karika iz „chainmaila“, udarac kojim je pogođen ovaj ratnik bio je izuzetno snažan kada je utisnuo dio „chainmaila“ kroz

⁴⁹Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Shields - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_shields.htm

mišićno tkivo sve do kosti. Korištenje ove zaštitne odjeće opisano je u dosta saga te često spominje kako su ratnici poginuli iako su ga nosili.⁵⁰

12. NOVAC

Vikinzi su se u početku služili kovanicama drugih naroda dok nisu počeli kovati svoj novac. Trgovina se obično ostvarivala razmjenom. Trgovci su se koristili brončanim vagama i setovima utega. Srebro je često korišteno kao sredstvo razmjene, u obliku novca, neobrađenih srebrnih šipki i u obliku nakita. Vrijednost srebra temeljila se isključivo na svojoj težini. Ako bi nakit ili kovanice bile teže nego što je cijena željenog predmeta često bi se rezali na manje komade. Neke nordijske zemlje bile su prilično bogate za vrijeme vrhunca Vikinškog doba. Novac koji su imale nije bio samo od trgovine i s vikinških pohoda, neke zemlje su im plaćale određenu svotu da ih ne napadaju.⁵¹

⁵⁰Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Mail - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_mail.htm

⁵¹Hurstwic - internetska stranica - Towns and Trading in the Viking Age - http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/Towns.htm

13. VIKINŠKI BRODOVI

Vikinški su brodovi u početku bili veliki čamci na vesla s posadom od 12 do 24, a i više veslača. Od proljeća do jeseni s njima bi odlazili u trgovačke i pljačkaške pohode. Bili su lagani i pogodni za plovidbu rijekama i uzduž obala. Njima su plovili uz obalu Norveške i Baltika, uz zapadnu obalu Europe na jug pa sve do Sredozemlja te na istoku sljevovima velikih ruskih rijeka do Azije i Bizanta. Kako se tehnologija brodogradnje i navigacije usavršavala, vikinški su brodovi dobili karakteristično pravokutno ili kvadratno jedro, a i znatniju zapremninu. Tako su se gradili i veliki brodovi, *knörr* ili *knarr*, koji su mogli prevoziti više putnika, zalihu hrane, stoku, drvo za gradnju i drugi teret. Oni su služili za dulja prekoceanska putovanja. Za pohode koristili su se dugački, uski i plići brodovi, tkz. *langskip*. Pokretali su se veslima te je kasnije dodano jedro. Ratni brodovi su potpuno otvoreni te su izgrađeni kako bi što bolje mogli manevrirati i biti što brži. Za razliku od njih, trgovački brodovi bili su široki i stabilniji te djelomično zatvoreni. Pokretali su se uglavnom pomoću jedra te im je glavna zadaća bila uspješno prenijeti teret s lokacije na lokaciju.⁵²

Ključni elementi i karakteristike vikinškog broda:

- trup broda osigurati čavlima, tako da su se donji rub gornjeg dijela preklapa gornji rub donjeg dijela
- čvrsta, ali plitka kobilica⁵³
- kormilo montirano na desnoj strani broda
- šiljasti prednji i zadnji kraj broda
- pokreću se veslima ili veslima i jedrom ili samo jedrom
- jedan jarbol, u centralnom dijelu broda
- jedro je kvadratnog ili pravokutnog oblika često napravljeno od tkanine prugastog uzorka koje se protežu horizontalno kada je jedro postavljeno
- brod ima otvorenu palubu poput čamca, nema kabine

⁵²Maček D., Pálsson H., Simek R.: Staronordijska mitologija i književnost, str. 8., 9., Hurstwic - internetska stranica - Viking Ships - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_ships.htm

⁵³Kobilica je osnovni element središnjice broskog dna, oblika uzdužne drvene ili čelične konstrukcije (grede) koja se spaja s pramčanom i krmenom statvom. Izgradnja broda počinje polaganjem kobilice. Služi za smanjenje ljuljanja broda na valovima i bočnog zanošenja. (Proleksis enciklopedija - internetska stranica - kobilica - <http://proleksis.lzmk.hr/31638/>)

- trup broda bio je lagan i plitak te je vrlo brzo mogao ploviti oceanima, morima i rijekama⁵⁴

U 7. i 8. Skandinavski brodovi se počinju raditi s jedrima. Ona su omogućila povećanje tereta koji se ukrcavao na brod, a da se ne izgubi brzina kojom su se do sada kretali. U mjestu Oseberg početkom 20. Stoljeća pronađen je brod koji je služio kao grobnica. Istraživanja dokazuju da je ovaj brod plovio oceanom. Osebergov brod je primjer ranog vikinškog broda koji je imao jedra. Njihova baza bila je dosta slaba te je imao dosta niske rubove gornjih stranica broda. Postolje mu je napuklo za vrijeme jedne plovidbe te je kasnije popravljeno. Za razliku od njega, nešto mlađi Gokstardov brod imao je mnogo čvršću bazu jarbola te su mu bočne strane bile više. Bočne strane imale su rupe, kroz koje bi se provukla dugačka i uska vesla. Bio je pogodan za plovidbu oceanom. Nijedan od njih nije bio *langskip*, oba su nešto manja višenamjenska vikinška broda. Za njih se koristi naziv "karv". U ovo doba biti vlasnik i kapetan broda bilo je izuzetno cijenjeno. Te osobe imale su visok položaj u društvu. Za isplovljavanje su se čekali što pogodniji vremenski uvjeti, vidljivost im je bila važnija od mirnog mora ili pogodnog vjetra za jedrenje. Ponekad se na to čekalo mjesecima. Najčešća putovanja bila su uz obalu. Mjerenjem udaljenosti između poznatih mjesta koristilo se za određivanje pređene lokacije. Tijekom noći plovidba je izbjegavana. Na brodovima su se nosili šatori te bi noć proveli na obali. Dokaz tome su dva šatora pronađena na Osebergovom brodu. Za navigaciju, nije točno dokazano jesu li je i ako jesu, što su koristili. Pretpostavlja se da su upotrebljavali sunčev kamen te napravu za mjerenje sunčeve sjene. Za plovidbu otvorenim morem plovili su duž iste geografske širine dok nisu stigli na odredište. Ne postoje dokazi da su koristili grafikone, tekstovi spominju samo da su imali određeno gledište svijeta kojega su se pri tome pridržavali. Npr. za Island su vjerovali da se nalazi nasuprot jedne specifične točke na norveškoj obali. Tako da, ako je netko plovio zapadno od ove točke i održavao konstantnu geografsku širinu morao je u nekom vremenu stići na Island. Kao i većinu predmeta koje su posjedovali, Vikinzi su dekorirali i brodove. Koristili su vrlo komplicirane motive i pletere koje bi urezivali na brodove. Osim toga poneki brodovi imali su izrezbarenu glavu zmaja na pramcu broda.⁵⁵

⁵⁴Vikingskip.com - internetska stranica- Viking ship classes - <http://www.vikingskip.com/vikingshipclasses.htm>

⁵⁵Isto, Hurstwic - internetska stranica - Viking Ships - http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_ships.htm

14. IZRADA ODJEVNIH PREDMETA

14.1. Temeljni kroj

Temeljni kroj odjevnog predmeta je osnova za izradu kroja modela.

GLAVNE TJELESNE MJERE

Tv (tjelesna visina) = 152 cm

Og (opseg grudi) = 92 cm

Os(opseg struka) = 72 cm

Ob (opseg bokova) = 96 cm

KONSTRUKCIJSKE MJERE ZA HALJINU

Do (dubina orukavlja) = $1/10 \text{ Og} + 10.5 \text{ cm} + 1 \text{ cm} = 20.7 \text{ cm}$

Dl (duljina leđa) = $1/4 \text{ Tv} - 1 \text{ cm} = 37 \text{ cm}$

Vb (visina bokova) = $3/8 \text{ Tv} = 57 \text{ cm}$

Dk (duljina kroja) = $5/8 \text{ Tv} = 95 \text{ cm}$

Švi (širina vratnog izreza) = $1/20 \text{ Og} + 2 \text{ cm} = 6.6 \text{ cm}$

Šl (širina leđa) = $1/8 \text{ Og} + 5.5 \text{ cm} + 1 \text{ cm} = 18 \text{ cm}$

Šo (širina orukavlja) = $1/8 \text{ Og} - 1.5 \text{ cm} + 2 \text{ cm} = 12 \text{ cm}$

Šg (širina grudi) = $1/4 \text{ Og} - 4 \text{ cm} + 1.5 \text{ cm} = 20.5 \text{ cm}$

Šs (širina struka) = $1/4 \text{ Og} - 1 \text{ cm} = 17 \text{ cm}$

Vp (visina prednjice) = $\text{Dl} + 1/20 \text{ Og} - 0.5 \text{ cm} = 41.1 \text{ cm}$

KONSTRUKCIJSKE MJERE ZA RUKAV

V_{ri} (visina rukavnog izreza) = 35.5 cm

O_{or} (opseg orukavlja) = 39 cm

D_r (duljina rukava) = $\frac{3}{8} T_v - 3 = 54$ cm

V_{ro} (visina rukavne okrugline) = $\frac{1}{2} V_{ri} - (\frac{2}{10} \check{S}_o + 1) = 14.35$ cm

$K_{\check{s}r}$ (kosa širina rukava) = 18.5 cm

O_{dr} (opseg duljine rukava) = 20 cm⁵⁶

14.2. Modeliranje ženske haljine

Postupcima modeliranja racionalizira se konstrukcija temeljnog kroja, tako da naredni model relativno sličnog odjevnog predmeta ne treba ponovno konstruirati od početka, nego se na temelju postojećeg kroja mogu izvesti konstrukcijski zahvati i potrebne promjene. Modeliranje podrazumijeva postupak premještanja ušitaka i raznih šavova, određivanje novih razdjelnih šavova, dodavanje nabora, raznih dodataka za zvonoliku izvedbu odjevnog predmeta i slično. Kako bi se provjerilo je li novi modelirani odjevni predmet u skladu s izvršenim promjenama kvalitetno izveden, izrađuje se probni model, koji se isprobava na modelu čije mjere tijela odgovaraju veličini odjevnog predmeta.⁵⁷ Za dobivanje željenog oblika haljine iz temeljnog kroja bilo je potrebno modeliranje. S prednje strane produbljen je vratni izrez za 7 centimetara prema dolje i 2 centimetra sa svake od središta prema lijevoj i desnoj strani. Prednji kroj haljine podijeljen je na tri dijela. Središnji i dva bočna. Sa stražnje strane ušitak koji je išao od gornjeg dijela leđa prema orukavlju horizontalno je premještan da se nalazi vertikalno na desnom i lijevom ramenu. Ovom linijom odvojeni su bočni dijelovi stražnjeg kroja haljine. Središnji dio stražnjeg dijela haljine podijeljen je na dva dijela te će se ovdje nalaziti kopčanje. Duljina haljine produljena je od struka do donjeg ruba te iznosi 92 centimetara. Haljinu je trebalo i proširiti u donjem dijelu. S prednje strane haljina je u donjem dijelu proširena te joj ukupna prednja širina kroja iznosi 23 centimetara. Donji rubovi prednjih i stražnjih bočnih dijelova haljine također su prošireni te je njihova širina 36 centimetara.

⁵⁶Ujević Darko, Rogale Dubravko, Hrastinski Marijan, Konstrukcija i modeliranje odjeće, 1999.

⁵⁷Isto

Donji rub zadnjeg stražnjeg dijela isto je proširen i njegova širina iznosi 25 centimetara. Na rukavu je zatvoren izrez koji se nalazio vertikalno na donjem rubu rukava.

14.3. Krojni dijelovi i šavni dodaci ženske haljine

Na sredini prednjeg dijela kroja ženske haljine nalazi se oznaka za pregib materijala te se kroj izrezuje jednom iz tkanine koja je podijeljena pregibom na dva dijela. Vratnom izrezu u najdubljem dijelu dodan je šavni dodatak od 0.5 centimetara koji se prema gore širi do 1 centimetra. Svi ostali dijelovi imaju šavni dodatak od 1 centimetra, osim duljine koja iznosi 2 centimetara. S prednje strane dodan je i podlistak koji također sadrži pregib materijala te se kroji kao i prednji dio, jednom. Bočni dijelovi prednjeg i stražnjeg kroja imaju sve šavne dodatke od 1 centimetra, osim donjeg dijela čija je duljina 2 centimetara. Ovi dijelovi kroje se dva puta. Stražnji dio ima dva podliska. Jedan sadrži pregib materijala te se kroji dva puta. Svi njegovi šavni dodaci iznose 1 centimetar. Drugi podlistak kroji se također iz dva dijela. Njegovi šavni dodaci s gornje strane iznose 1 centimetar, s desne strane 2 centimetara, dok će mu donji rub biti obrađen samo sa strojem za obamitanje. Zadnji dio stražnjeg kroja ima šavne dodatke s donje i desne strane od 2 centimetara, ostali iznose 1 centimetar. Kroji se iz dva dijela te je s desne strane označeno kopčanje koje će se sastojati od malih omčica kroz koju će se provući uska traka materijala.

14.4. Kroj ženske pregače

Kroj za izradu pregače vrlo je jednostavan. Prednja i stražnja strana su jednake. Gornji dio pregače ima širinu od 27 centimetara. Bočne stranice duge su 100 centimetra, a širina donjeg dijela je 56 centimetara. Duljina naramenica je 44 centimetara, a širina 5.5 centimetara. Gornji rub pregače ima šavne dodatke od 6.5 centimetra. Bočne stranice imaju šavne dodatke od 1.5 centimetara, a donji rub ima šavni dodatak od 8 centimetara. S lijeve i desne strane 12 centimetara od gornjeg dijela te zatim svakih 5 centimetara prema dolje označeno je 5 mjesta na kojima će se nalaziti omčice. One će služiti za provlačenje trake od materijala kojom će se povezivati prednji i stražnji dijelovi tkanine.

14.5. Izrada haljine

Za izradu haljine korištena je lanena tkanina svjetlo plave boje. Uz nju, korištena je sivo-srebrna traka širine 3.5 centimetra, crna traka, plavi, sivi i srebrni konac. Prije šivanja izrađen je kroj u prirodnoj veličini od papira. Zatim su se krojni dijelovi od papira položili na prethodno kupljenu tkaninu, pričvrstili pribadačama, kredom obilježili te izrezali. Šivaćim strojem spojeni su krojni dijelovi, čiji su zatim rubovi obrađeni na stroju za obamitanje. sa stražnje strane na podlistak su ušivene omčice te je podlistak spojen za stražnji rub haljine tako da se omčice nalaze u sredini između stražnjeg ruba materijala i podliska. Srebrnim koncem 2.5 centimetara od ruba materijala prošiven je vratni izrez s prednje i stražnje te rukavi. S prednje strane vratnog izreza za dekoraciju napravljeno je i par krivulja koje tim dijelom ne slijede rub od 2.5 centimetara. S donje strane, uz sam rub haljine, našivena je ukrasna traka od sivo srebrnog materijala. Crna traka širine jedan centimetar presavijena je po pola te prošivena, zatim se provukla sa stražnje strane kroz omčice.

14.6. Izrada pregače

Za izradu pregače korištena je tkanina crne boje. Uz nju, korištena je sivo-srebrna traka širine 3.5 centimetara, crni i sivi konac te srebrni koluti. Krojni dijelovi pregače prvo su obrađeni na stroju za obamitanje, a zatim porubljeni te naramenicama spojeni. Na bočne strane dodane su omčice te je sašivena traka od istog materijala kao i pregače u širini od 8 milimetara koja je zatim provučena kroz omčice. S gornje prednje strane pregače uz sam rub našivena je sivo srebrna traka. Od donjeg ruba tkanine s obje strane također je našivena ista traka ali ne skroz na rub, već 8 milimetara prema gore od ruba materijala. S prednje strane, gdje se spajaju naramenice i prednji dio tkanine našiveni su ukrasni srebrni krugovi koji predstavljaju broševe.

15. IZRADA NAKITA

Kao ukrasi za kosu, prvo su izrađene spirale od žice. Jedan kraj žice kombinirano je zavijen u spiralu. Zatim je žica omotana oko drvenog štapića do željene duljine te joj je drugi kraj također oblikovan u spiralu. Kao drugi ukras za kosu, napravljene su kopče. Sastoje se od dva dijela, jednog zaobljenog koji obuhvaća kosu i ravnog dijela koji prolazi kroz kosu i zaobljeni dio kopče. Napravljene su također od žice sličnim principom kao i prvi ukrasi. Nakon toga su prebojani srebrnim sprejom te je na njih utapkano malo crne akrilne boje kako bi dobili izgled istrošenog metala, te su još jednom prebojani prozirnim sprejom. Prstenje je napravljeno na dva načina. Prvi prsten napravljen je od metalnog obruča koji je na jednom dijelu prerezan. Prerezane stranice izbrušene su i oblikovane u zaobljeni vrh te se prstenu time može regulirati veličina. Na prstenu je s gornje strane ugravirano ime u runama te je preko toga lagano premazano crnom akrilnom bojom kako bi ušla u ugravirani dio, koji se time istaknuo. Drugo prstenje napravljeno je od bakrene žice uvijanjem u različite oblike spirala. Narukvice su napravljene od žice presvučene plastikom. Za izradu prve koristio se je i metalni lanac s malim karikama. Žica i lanac omotani su jedno uz drugo po savijenom komadu žice koji je prethodno izmjerjen da odgovara dimenziji ruke. Krajevi narukvice napravljeni su spiralno zavijeni kao i kod ukrasa za kosu i kod prstena. Druga narukvica napravljena samo od tri žice presvučene plastikom omotane jedna oko druge, krajevi su napravljeni također spiralnog oblika. Narukvice su prebojane srebrnim sprejom u par slojeva, nakon toga je na njih utapkano malo crne akrilne boje da bi dobile istrošen izgled, te su na kraju prebojane prozirnim sprejom. Ogrlica je napravljena od oblikovanog plosnatog komadića drveta u obliku *Pórrvog* čekića. Komadić drveta izbrušen sa svih strana brus papirom te s prednje i stražnje strane presvučeno metalnom pločicom. S gornje strane je dodan mali metalni kolut kroz kojeg je provučena crna špagica. Metalni dio ogrlice graviran je u željenom uzorku s prednje i stražnje strane. Nakon toga, spužvicom je utrljano malo crne akrilne boje. Broševi su napravljeni od četiri izrezbarena drvena kruga koja su prvo obojena srebrnom akrilnom bojom, a zatim je lagano spužvicom utrljano malo crne boje te su dva i dva spojena i kasnije prišivena na pregaču.

16. IZRADA ORUŽJA I ZAŠTITNE OPREME

16.1. Mač

Mač je oblikovan od drveta. Na dasci od jele izmjereno je sječivo (60 centimetara) i rukohvat (16 centimetara), iscrtane su dimenzije te je oblik ispiljen ubodnom pilom. Zatim je hoblericom suženo sječivo i rukohvat. Oštre strane mača izrađene su dlijetom i hoblericom. Granični dio između sječiva i rukohvata, „tilt“, izmjeren je i ispiljen ubodnom pilom. Pravokutnog je oblika te mu duljina iznosi 11, a visina 2 centimetra. Donji dio mača, „pommel“, izrađen je prvo ubodnom pilom, a zatim dlijetlom. Dujina mu je 4, širina 6, a debljina 3 centimetara u najdebljem dijelu, prema krajevima se stanjuje i zaobljuje. Svi dijelovi mača izbrušeni su brus papirom te spojeni i učvršćeni drvofiksom i sitnim čavlicima. Mač je prvo prebojan s bezbojnim te s nekoliko slojeva srebrnog spreja. Nakon toga je spužvicom utrljana crna akrilna boja kako bi mač dobio efekt grubog, istrošenog i toplinski tretiranog čelika. Rukohvat je presvučen samoljepljivim baršunom. Korice mača napravljene su od dva dijela kartona izrezana nešto veće od stranica sječiva mača te je preko njih zalijepljen isti materijal kojim je presvučen i rukohvat. Na korice, dodana je sašivena traka od istog materijala koja sadrži dio kroz koji se provukao pojas te je mač mogao u koricama visjeti s pojasa.

16.2. Sjekira

Sjekira je rađena prema istom principu kao i mač. Drvo korišteno za njenu izradu je jasen. Sječivo je dugo 10.5, a drška 51 centimetar. Nakon što su sječivo i drška oblikovani, spojeni su pomoću drvofiksa. Sjekira je još jednom dobro izbrušena brus papirom te je sječivo obojeno na isti način kao i mač, da bi poprimilo metalni izgled. Na obje strane drške prema skici nacrtan je željeni uzorak. Pomoću gravirke je izdubljen te lagano izbrušen brus papirom. Nakon toga, drvenom su bojicom popunjena gravirana udubljenja. Na kraju, cijela drška je premazana legurom za drvo boje kestena.

16.3.

Luk i strijela

Luk i strijela izrađeni su od drveta. Luk je napravljen od lijeske. Prvo je odrezana željena dužina (170 centimetara) te zatim drvo prepolovljeno po dužini na dva dijela. Luk je izrađen od jedne polovice. Donja ravna površina, gdje je drvo bilo prepolovljeno obrađena je električnom hoblericom, a gornja strana ručnom hoblericom i nožićem za oblikovanje drveta. Sredina luka širine je 3 i debljine je 2.5 centimetara, prema krajevima se smanjuje te su 3 centimetra od oba kraja napravljeni urezi za uže. Prije nego što je dodano uže, sve je dobro izbrušeno brus papirom. Na jednu gredu zabiti su čavlići u razmaku od 5 centimetara, na vrh grede postavljen je luk, a uže je napeto do prvog čavlića. Tri dana se tako svaki dan uže pomaknulo za jedan čavlić prema dolje. Luk je time dobio zaobljen oblik. Nakon toga, prema željenoj skici, na luku je nacrtan uzorak za graviranje. Pomoću gravirke izdubljen je uzorak koji je zatim popunjen smeđom drvenom bojicom da bi se istaknuo. Luk je na kraju premazan jednim slojem lazure za drvo boje kestena kako bi dobio tamniji izgled. Strijela je izrađena od dva komada drveta. Drška je oblikovana od bukve u ovalni oblik. Vrh je oblikovan od mahagonija u obliku strelice. Prvo je željeni oblik nacrtan i izrezan ubodnom pilom, zatim je oblikovan ručnim alatom za oblikovanje drveta i izbrušen brus papirom. Donji ravni dio, „tang“ izdubljen je kako bi se u njega mogla utaknuti drška. Najdulja donja strana vrha strijele širine je 4.8 i debljine 1.5 centimetara. Dužina mu je 10 centimetara te se stanjuje prema vrhu u oštri špic. Drška je postavljena u otvor napravljen na donjem dijelu vrha strijele, tang, a da bi se učvrstilo korišten je drvofiks. Donji kraj drške 2 centimetara od kraja na sredini probušen je bušilicom, sa svrdlom promjera 4 milimetra. Na samom kraju drške izmjerena je polovica, sa svake strane polovice izmjeren je 1 milimetar te je ubodnom pilom prorezano do rupice koja je probušena bušilicom. Dobivena praznina još je izbrušena brus papirom. U ovaj utor postavlja se uže na luku kada se strijela napinje. Na donjem dijelu strijele 6 centimetara od kraja postavljena su tri pera. Vrh strijele obojen je na isti način kao mač i sjekira kako bi poprimio metalni oblik.

16.4. Štitnici za ruke

Štitnici za ruke nose se na podlaktici. Tako je prvo napravljen kroj od papira prema njoj da bi se dobila odgovarajuća veličina. Širina dijela koji se nalazi kod zgloba kraća je od onog koji se nalazi kod lakta. Bočne stranice su iste duljine, a kutevi blago zaobljeni. Prema tom kroju, iskrojena su dva štitnika za ruke od kožnog materijala. Jedan za lijevu, drugi za desnu ruku. Na bočnim dijelovima probušene su rupice i u njih utisnuti metalni obruči. Kroz njih se provlači špagica, koja ih zateže i prilagođava obliku podlaktice.

16.5. Kaciga

Kaciga je izrađena od kartona iz više dijelova koji su zatim spojeni. Jednostavnog je ovalnoga oblika s malim šiljkom na sredini i zaštitom za nos. Nakon što su kartonski dijelovi spojeni u željeni oblik, kaciga je kaširana novinskim papirom s vanjske i unutarnje strane. Vanjska strana je kaširana u pet slojeva dok je unutarnja samo u jednom. Kada se ovo osušilo, od kartona su izrezane trake širine 3.5 centimetara koje su se također kaširale jednim slojem novinskog papira te su zalijepljene na kacigu kako bi dobila vidljive obruče, na sredini je od komadića kartona napravljen mali šiljak koji je također kaširan radi čvrstoće. Po obruču, zalijepljeni su mali metalni ispupčeni krugovi koji predstavljaju spojeve. Kaciga je prvo iznutra i izvana obojena prozirnim zaštitnim sprejem, a zatim srebrnim u nekoliko slojeva. Nakon toga, po njoj je utrljano malo crne akrilne boje kako bi dobila istrošen izgled. Na kraju je još jednom dodan zaštitni sloj s bezbojnim sprejem.

17. ZAKLJUČAK

Ovaj diplomski rad govori o nordijskom narodu, koji je između 793. i 1066. godine boravio na području Skandinavskih zemalja i u naseobinama na mjestima koje su otkrili na svojim putovanjima. Danas je ovaj narod poznat pod imenom Vikinzi, a razdoblje u kojem su odlazili na pohode nazvano je Vikinško doba. U sklopu ovog rada izrađen je ženski kostim koji se sastoji od haljine i pregače na temelju ženske odjeće iz tog doba. Haljina je sašivena od lana, kao što su se nekada šivale nordijske haljine, ali je korišten drugačiji način izrade kroja. Napravljena je konstrukcija haljine prema predavanjima iz Konstrukcije odjeće, te je modelirana kako bi izgledala poput nordijske haljine. Za izrade nakita korištene su slike rekonstruiranog nordijskog nakita i onog izrađenog na inspiraciju iz toga doba. Neki nakit napravljen je kao točna rekonstrukcija, tako su izraženi spiralni ukrasi koji se nose na pletenicama. Dio nakita izrađen je da stilom odgovara tom razdoblju, ali nije isti kao na pronađenim fotografijama. Tako je napravljeno prstenje i narukvice. Ženski lik koji nosi kostim predstavlja ratnicu, Valkiru. Za nju je zbog toga izrađeno oružje i zaštitna oprema. Za izradu oružja osim fotografija korišteni su video izvori na kojima se je moglo točno vidjeti kako je oružje rađeno. Ovaj način korišten je pri izradi luka i strijele. Ostatak oružja i zaštitne opreme izrađen je prema fotografijama i tekstualnom opisu tih predmeta. Napravljeno je da bi svojim izgledom što točnije odgovaralo nordijskom, iako nije uvijek korišten isti materijal i tehnike kao tada. Ovo oružje ne sadrži metalne dijelove. Napravljeno je od drveta i kaširanog kartona, koje je obojeno da bi poprimilo metalni izgled. Tako su napravljeni sjekira, kaciga i vrh strijele. Luk i sjekira izgravirani su da podsjećaju na nordijski stil u umjetnosti Jelling, ali nije točna rekonstrukcija tog stila. Kaciga koja je izrađena vrlo je jednostavnog oblika, kaširana je prema fotografijama i podacima pronađenim na provjerenim internetskim izvorima. Pretpostavka da su imale rogove nije točna, ali će se takve prve pronaći u pokušaju pronalaska slika vikinških kaciga na internetu. Iz cjelokupnog istraživanja može se zaključiti kako Vinzi nisu bili barbari kako ih se često opisuje, te da je vrlo mali dio populacije odlazio u pohode po kojima danas poznati. Stanovnici nordijskih zemalja bili su farmeri, ribari, trgovci, istraživači, koji su na svoja putovanja otplovili zahvaljujući nevjerojatnim brodovima koje su izgrađivali.

18. LITERATURA

18.1. Knjige

Boucher Francois, Yvonne Deslandres: A History of Costume in the West, Thames & Hudson, 1988.

Goldstein Ivo (glavni urednik hrvatskog izdanja), Povijest, 6. knjiga, Rani i razvijeni srednji vijek, Europapress holding, Zagreb, 2017.

Maček Dora, Pálsson Hermann, Simek Rudolf : Staronordijska mitologija i književnost, ArTresor naklada, Zagreb, 2003.

Ujević Darko, Rogale Dubravko, Hrastinski Marijan, Konstrukcija i modeliranje odjeće, 1999.

19.2. Internetski izvori

ATWA – internetska stranica – Istina o Vikinzima, (3.9.2018.)

<https://nellacro.wordpress.com/2014/12/02/istina-o-vikinzima/>

History on the net - Viking Art: The Six Art Styles, (7.9.2018)

<https://www.historyonthenet.com/viking-art/>

Hrvatska enciklopedija – internetska stranica – konkubinat, (3.9.2018.)

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32834>

Hrvatska enciklopedija - internetska stranica - rune, (3.9.2018.)

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=53720>

Hurstwic – internetska stranica - Viking Raids, (3.9.2018.)

<http://www.hurstwic.org/history/articles/society/text/raids.htm>

Hurstwic - internetska stranica - What Happened to the Vikings?, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/society/text/what_happened.htm

Hurstwic - internetska stranica - Social Classes in Viking Society, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/society/text/social_classes.htm

Hurstwic - internetska stranica - The Role of Women in Viking Society, (3.9.2018.)

<http://www.hurstwic.org/history/articles/society/text/women.htm>

Hurstwic - internetska stranica - The Role of Women in Viking Society, (3.9.2018.)

<http://www.hurstwic.org/history/articles/society/text/women.htm>

Hurstwic - internetska stranica - Health, Grooming, and Medicine in the Viking Age, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/health_and_medicine.htm

Hurstwic - internetska stranica - Styles of Art in the Viking Age, (7.9,2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_art.htm

Hurstwic - internetska stranica - Clothing in the Viking Age, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor, (3.9.2018.)

<http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/arms.htm>

Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Swords, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_sword.htm

Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Sax, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_sax.htm

Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Axe, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_axe.htm

Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Bow and Arrow, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_bow.htm

Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Spear, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_spear.htm

Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Helmets, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_helmets.htm

Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Shields, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_shields.htm

Hurstwic - internetska stranica - Viking Age Arms and Armor Viking Mail, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_mail.htm

Hurstwic - internetska stranica - Towns and Trading in the Viking Age, (3.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/Towns.htm

Hurstwic - internetska stranica - Viking Ships, (7.9.2018.)

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_ships.htm

Nordijska mitologija - rune - internetska stranica, (27.8.2018)

<http://nordijska-mitologija.com/rune/>

Online rječnik - internetska stranica - konkubina, (3.9.2018.)

<http://onlinerjecnik.com/rjecnik/strane-rijeci/konkubina>

Proleksis enciklopedija - internetska stranica - konkubinat, (3.9.2018.)

<http://proleksis.lzmk.hr/32151/>

Proleksis enciklopedija - internetska stranica - kobilica, (3.9.2018.)

<http://proleksis.lzmk.hr/31638/>

Prometej - internetska stranica - Bogovi, ratnici i kraljevstvo mrtvih, (3.9.2018.)

<http://www.prometej.ba/clanak/kultura/svijet-nordijskih-mitova/bogovi-ratnici-i-kraljevstvo-mrtvih-2341>

Vikingskip.com - internetska stranica- Viking ship classes, (3.9.2018.)

<http://www.vikingskip.com/vikingshipclasses.htm>

Vinopedija – internetska stranica- čokot, (3.9.2018.)

<http://vinopedia.hr/wiki/index.php?title=%C4%8Dokot>,

Wikipedija - internetska stranica - konkubinat, (3.9.2018.)

<https://sh.wikipedia.org/wiki/Konkubinat>

19.3. Video izvori

The Vihings Uncovered, BBC eaeth, (8.9.2018.)

Vattenim kovači: Vikinški mač, History chanel, (7.9.2018.)

YouTube -Ancient Norse Vikings - History Documentary, (13.8.2018.)

<https://www.youtube.com/watch?v=iZpT8v20Pc8>

YouTube - History Documentary - The Vikings Who Were They BBC Documentary,
Discovery Channel, (20.8.2018.)

<https://www.youtube.com/watch?v=GkJy1b4q3WU>

YouTube - How to Make a Norseman's Bow - Viking, Survival, Bushcraft skills, (7.9.2018.)

<https://www.youtube.com/watch?v=vhkkgNlzK-Y>

YouTube - The Viking way - Making Arrows, (3.9.2018.)

<https://www.youtube.com/watch?v=qxksBc2xBHI>

19.4. Fotografiska literatura

Fotografija br. 1, preuzeto (27.8.2018) s

<http://nordijska-mitologija.com/rune/>

Fotografija br. 2, preuzeto (7.9.2018.) s

<https://www.historyonthenet.com/viking-art/>

Fotografija br. 3, preuzeto (7.9.2018.) s

<https://www.historyonthenet.com/viking-art/>

Fotografija br. 4, preuzeto (7.9.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_art.htm

Fotografija br. 5, preuzeto (7.9.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_art.htm

Fotografija br. 6, preuzeto (7.9.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_art.htm

Fotografija br. 7, preuzeto (7.9.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_art.htm

Fotografija br. 8, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 9, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 10, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 11, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 12, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 13, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 14, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 15, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 16, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 17, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 18, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 19, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/daily_living/text/clothing.htm

Fotografija br. 20, preuzeto (7.9.2018.) s

https://static.wixstatic.com/media/8653b6_8fa5c75629a24fe682fdccc877b9fd29~mv2.jpg/v1/fill/w_500,h_500,al_c,q_90/file.jpg

Fotografija br. 21, preuzeto (7.9.2018.) s

https://www.google.hr/search?rlz=1C1GGRV_enHR751HR751&biw=962&bih=532&tbm=isch&sa=1&ei=tIqVW6fsJOqkrGsn_ZOoDg&q=viking+hair+clips&oq=viking+hair+c&gs_l=img.1.1.0i10i19k1j0i19k1l6j0i5i30i19k1j0i8i30i19k1l2.14590.15382.0.18549.2.2.0.0.0.0.146.255.0j2.2.0....0...1c.1.64.img..0.2.252...35i39k1.0.Ncx9_fUBdCM#imgsrc=DXTQq2BW0PBseM:

Fotografija br. 22, preuzeto (7.9.2018.) s

<https://www.pinterest.com/pin/416723771752337720/>

Fotografija br. 23, preuzeto (7.9.2018.) s

<https://www.pinterest.com/pin/527273068870050025/>

Fotografija br. 24, preuzeto (7.9.2018.) s

<https://www.pinterest.com/pin/724164815058225740/>

Fotografija br. 25, preuzeto (7.9.2018.) s

https://www.google.ca/search?q=Jewelry+with+Thor%27s+hammer&rlz=1C1GGGEenCA425CA586&espv=2&biw=1280&bih=923&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwui-fT3vubLAhVG3WMKHZngBJkQsAQIKg#imgsrc=wm_zaf6EU02dzM:

Fotografija br. 26, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_sword.htm

Fotografija br. 27, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_sword.htm

Fotografija br. 28, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_sword.htm

Fotografija br. 29, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_sax.htm

Fotografija br. 30, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_sax.htm

Fotografija br. 31, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_spear.htm

Fotografija br. 32, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_axe.htm

Fotografija br. 33, preuzeto (13.8.2018.) s

<https://viking-styles.com/collections/axes/products/hand-forged-viking-axe>

Fotografija br. 34, preuzeto (13.8.2018.) s

<https://www.pinterest.com/pin/411446115951213693/>

Fotografija br. 35, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_helmets.htm

Fotografija br. 36, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_shields.htm

Fotografija br. 37, preuzeto (13.8.2018.) s

http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/viking_mail.htm

Fotografija br. 38, preuzeto (13.8.2018.) s

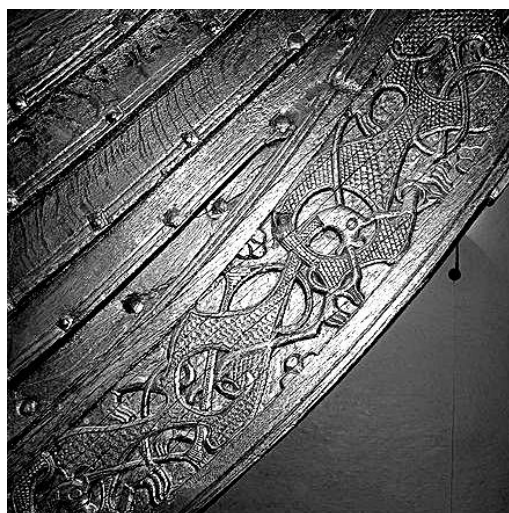
http://www.hurstwic.org/history/articles/manufacturing/text/norse_ships.htm

19. LIKOVNI DODACI

19.1. Fotografije

								
feoh - f "wealth"	ur - u "cattle"	þorn - þ "thorn"	os - o "mouth"	rad - r "ride"	cen - c "torch"	ziefu - z "gift"	pynn - p "joy"	hæzl - h "hail"
								
nyd - n "need"	is - i "ice"	gear - j "year"	eeoh - eo "yew"	peorð - p "game"	eolxecz - x "elk-sedge"	sigel - s "sun"	tyr - t "Tyr"	beorc - b "birch"
								
eoh - e "horse"	man - m "man"	lagu - l "lake"	ing - ng "Ing"	ædel - æ "estate"	dæg - d "day"	ac - a "oak"	æsc - æ "ash"	
								
yr - y "bow"	ear - ea "earth"	iær - iæ "serpent"	kalc - k "chalice"	kalc - kk "chalice"	gar - g "spear"	cpeorð - cp "fire"	stan - st "stone"	

Fotografija br. 1⁵⁸

Fotografija br. 2⁵⁹

Fotografija br. 3⁶⁰

⁵⁸Anglosaksonski futhork (fuþark)

⁵⁹Oseberg stil, motiv urezan je na Osebergovom brodu.

⁶⁰Borre stil

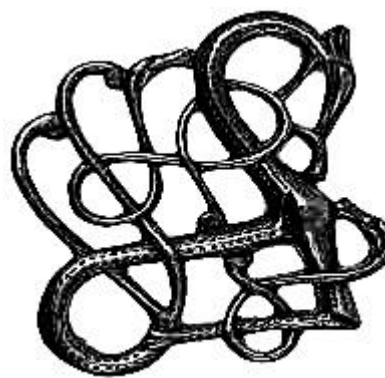
Fotografija br. 4⁶¹

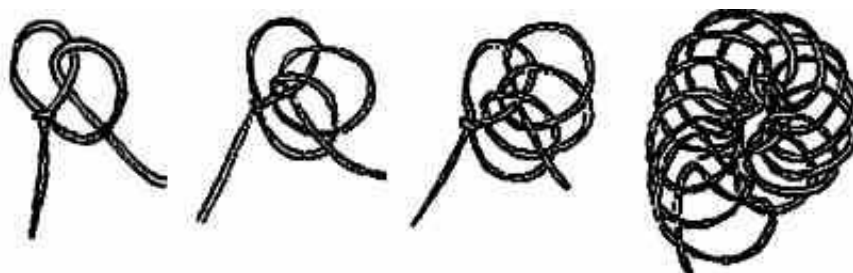
Fotografija br. 5⁶²

Fotografija br. 6⁶³

Fotografija br. 7⁶⁴

Fotografija br 8⁶⁵

⁶¹Jelling stil, predmet pronađen u mjestu Jelling, u Danskoj

⁶²Mammen stil, motiv urezan na gornjem dijelu lijesa

⁶³Ringerike stil, motiv s broda

⁶⁴Urnes stil, srebrni broš pronađen na Islandu

⁶⁵Nálbinding tehnika

Fotografija br. 9⁶⁶

Fotografija br. 10⁶⁷

Fotografija br. 11⁶⁸

Fotografija br. 12⁶⁹

⁶⁶Muška tunika tamno plave boje porubljena ukrasnom trakom oko vratnog izreza i orukavlja

⁶⁷Kapuljača, *hötrr*, prekrivala je glavu i ramena. S prednje strane dekorirana je pletenom

⁶⁸Žena u dugoj plavoj haljini i sivo-smeđoj pregači

⁶⁹Replika kaputa prema nalazu iz Birke. Kaput je tamno plave boje, te je dekoriran ukrasnom trakom oko orukavlja, vratnog izreza i s obje prednje strane. Sprijeda se kopča pomoću broša.

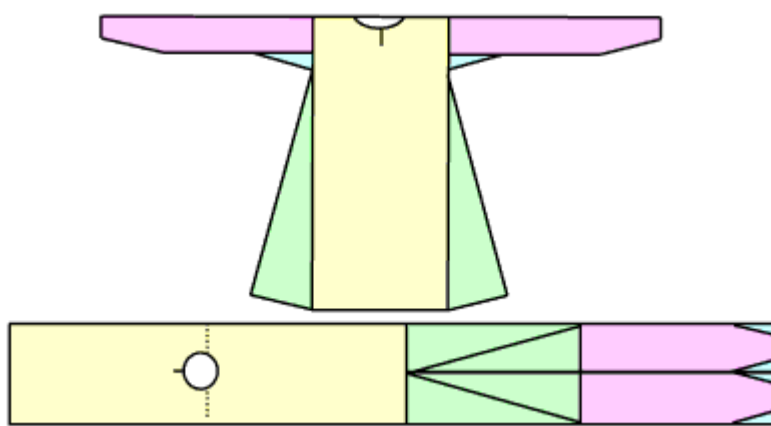
Fotografija br. 13⁷⁰

Fotografija br.14⁷¹

Fotografija br.15⁷²

Fotografija 16⁷³

Fotografija 17⁷⁴

⁷⁰Češalj koji se koristio za uklanjanje nečistoća i izravnavanje vune

⁷¹Drveni valjkasti alat koji je služio za lupanje po stabljikama lana kako bi se odvajala vlakna od stabljike lana

⁷²Reprodukcija okomitog tkalačkog stana iz vikinškog doba

⁷³Prikaz kroja ženske haljine. Donja slika prikazuje pravokutni komad tkanine koji bi se dobio tkanjem na tkalačkom stanu. Kroj je napravljen s minimalnim viškom materijala koji je označen bijelom bojom, taj kružni dio bio je otvor za glavu. Svi ostali dijelovi potpuno su iskorišteni. Na gornjoj slici su krojni dijelovi posloženi u obliku haljine.

⁷⁴Igle

Fotografija br. 18⁷⁵

Fotografija br. 19⁷⁶

Fotografija br. 20⁷⁷

Fotografija br. 21⁷⁸

Fotografija br. 22⁷⁹

Fotografija br. 23⁸⁰

⁷⁵ Replike kopče i završetka remena

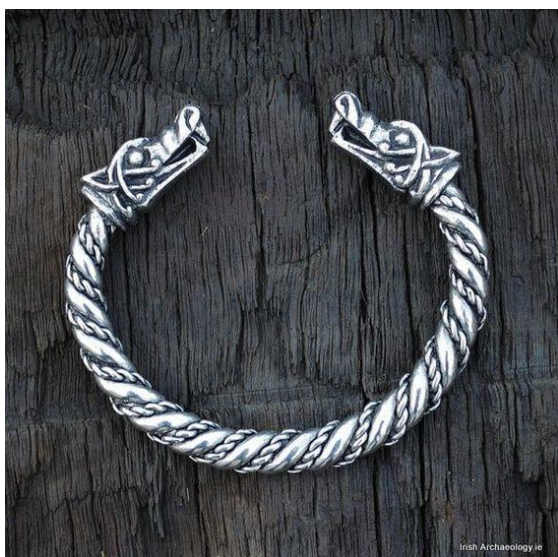
⁷⁶ Tehnika tkanja uz pomoć pločica koja se je koristila za izradu ukrasnih traka koje su se koristile za dekoriranje odjevnih predmeta

⁷⁷ Metalna kopča za kosu, nordijskog stila, inspiracija za izradu nakita

⁷⁸ Metalni spiralni ukras za kosu, nosi se na pletenicama, inspiracija za izradu nakita

⁷⁹ Metalni spiralni prsten, nordijskog stila, inspiracija za izradu nakita

⁸⁰ Metalni prsten, nordijskog stila s graviranim natpisom (fuþark), inspiracija za izradu nakita

Fotografija br. 24⁸¹

Fotografija br. 25⁸²

Fotografija br. 26⁸³

Fotografija br. 27⁸⁴

⁸¹Metalna narukvica, nordijskog stila, inspiracija za izradu nakita

⁸²Metalni privjesak za ogrlicu, nordijskog stila u obliku Thorovog čekića, inspiracija za izradu nakita

⁸³Dijelovi mača

⁸⁴Kožno remenje, *friðbönd*

Fotografija br. 28⁸⁵

Fotografija br. 29⁸⁶

Fotografija br. 30⁸⁷

Fotografija br. 31⁸⁸

⁸⁵Prikazana su dva mača koja su se koristila u Vikinško doba. Duljina cijelog gornjeg mača je 103 centimetra te teži 1.59 kilograma. Cjelokupna duljina donjeg mača je 89 centimetara. U sredini nalazi se novčić kako bi se otprilike dočarala njihova veličina. Oba mača imaju na sebi ugraviranu riječ Ulfberght. Na donjem maču se gravirana riječ može i vidjeti.

⁸⁶Reprodukcija kratkog mača „sax“ i njegovih korica

⁸⁷Reprodukcija noževa prema ostacima nađenim u grobovima. Gornji nož pronađen je u muškom, a donji u ženskom grobu

⁸⁸Glavna koplja iz vikinškog razdoblja. Većina ukrasa je otpala kroz godine, ali se na središnjem najdebljem dijelu može vidjeti sloj bakra i srebra

Fotografija br. 32⁸⁹

Fotografija br. 33⁹⁰

Fotografija br. 34⁹¹

Fotografija 35⁹²

⁸⁹Reprodukcija vikinških sjekira. Sjekira s desne strane ima veću glavu i dršku dužine 140 centimetara, a sjekira s lijeve strane ima manju glavu i dršku dužine 70 centimetara.

⁹⁰Reprodukcija gravrane vikinške sjekire, inspiracija za izrađenu sjekiru

⁹¹Isto

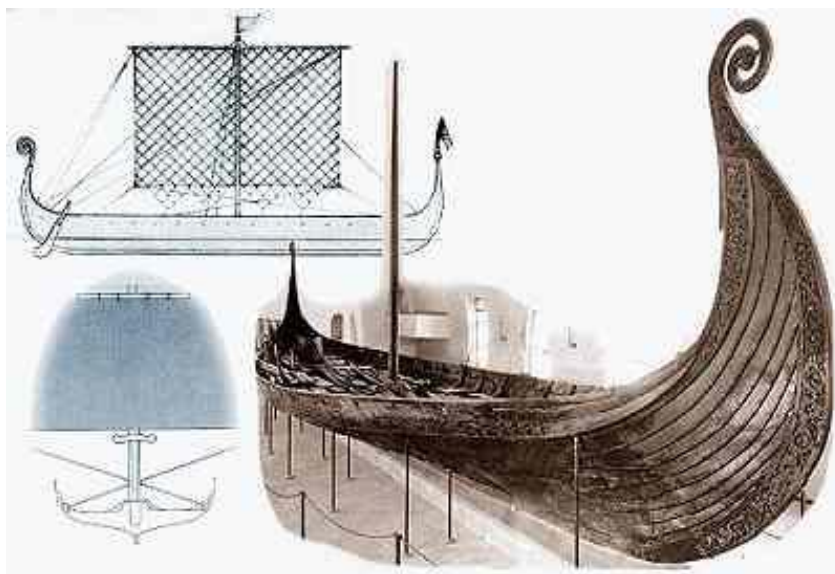
⁹²Reprodukcija kaciga nošene za vrijeme vikinškog razdoblja. Prva je jednostavnijeg oblika, te je bila inspiracija za izradu kacige u ovom radu, druga kaciga ima dodatan dio koji štiti lice i uši. Imala je i zaštitni dio za vrat napravljen od malih međusobno povezanih željeznih obruča te šiljak na sredini glave. Ova replika rađena je prema primjeru kacige pronađene u Gjermundbu u Norveškoj.

Fotografija 36⁹³

Fotografija 37⁹⁴

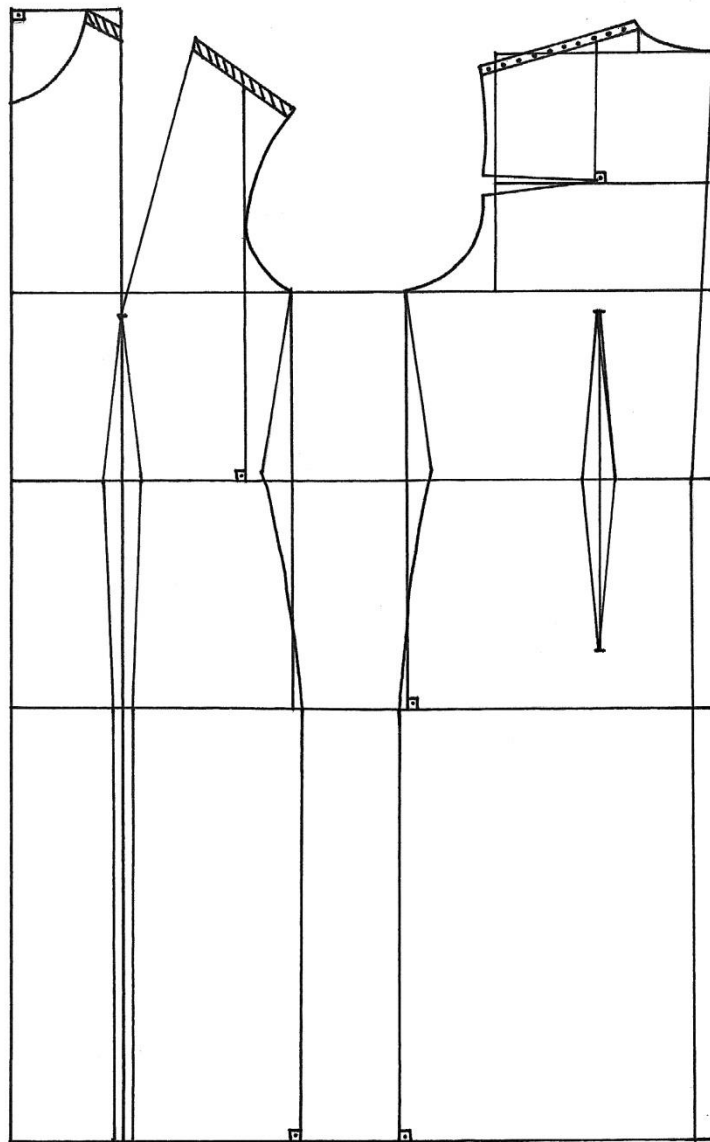
Fotografija 38⁹⁵

⁹³Rekonstrukcija vikinške borbe. Oba borca postavljena su u borbenom položaju s vrlo dobrim obrambenim opcijama. Način držanja štitova i kut pod kojim su postavljeni onemogućuju da štit bude pribijen ravno u tijelo i time onemogućuju ratniku korištenje ruku i oružja. Položaj štita tako omogućuje da napadačevo oružje bude odbijeno od štita, a ne probodeno oružjem. Time su štit i ruka pod manjim opterećenjem. Ovom tehnikom koristio se Egill u borbi protiv Berg-Önundura u 58. poglavlju *Egilove sage*. Lijevi štit prikazan je s unutarnje strane. Rub mu je porubljen kožom te sadrži željezne šipke kao pojačanje i ima kožni remen. Desni štit prikazan je s vanjske strane. Obrubljen je kožom te mu je prednji dio presvučen lanenom tkaninom bordo boje. U sredini štita je okruglo željezno ispupčenje ispod kojeg se nalazi ruka. Štit je ukrašen s četiri linije, koje štit ravnomjerno dijele na četiri dijela.

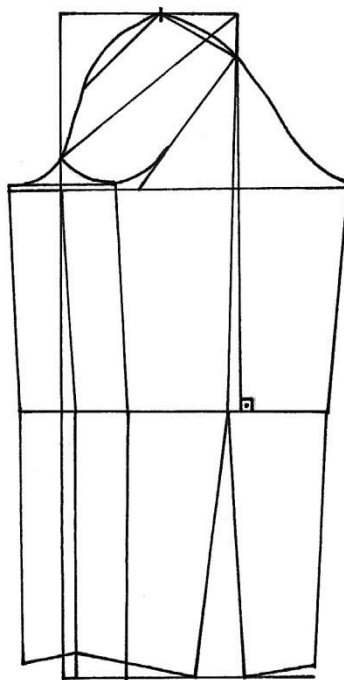
⁹⁴Reprodukcija oklopnog odjevnog predmeta od metalnih karika, *bryna*. Kroj podsjeća na slovo T. Težak je 12 kilograma i sadrži oko 30, 000 karika.

⁹⁵Osebergov brod

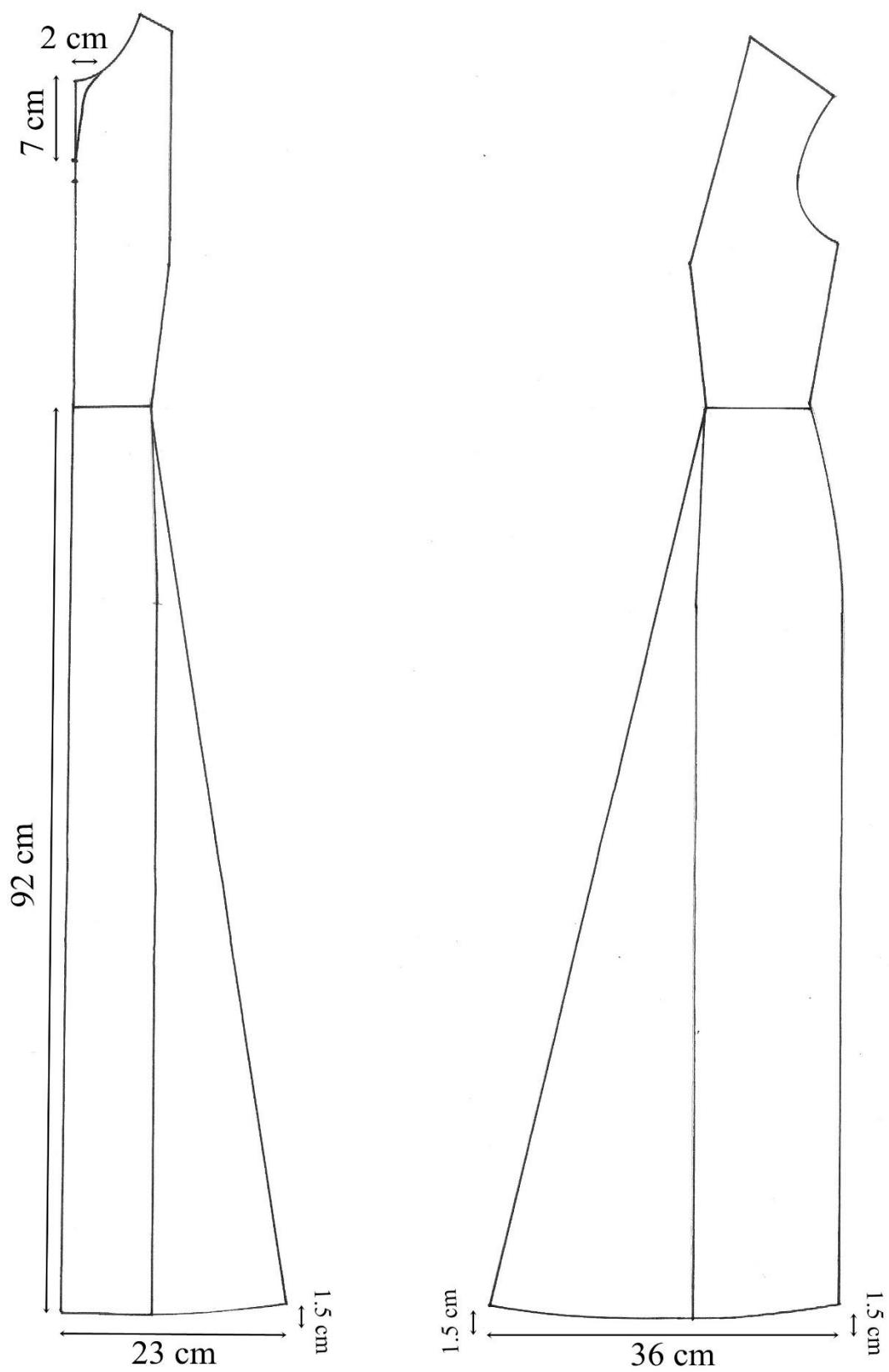
19.2. **Crteži konstrukcije, modeliranja i krojnih dijelova**

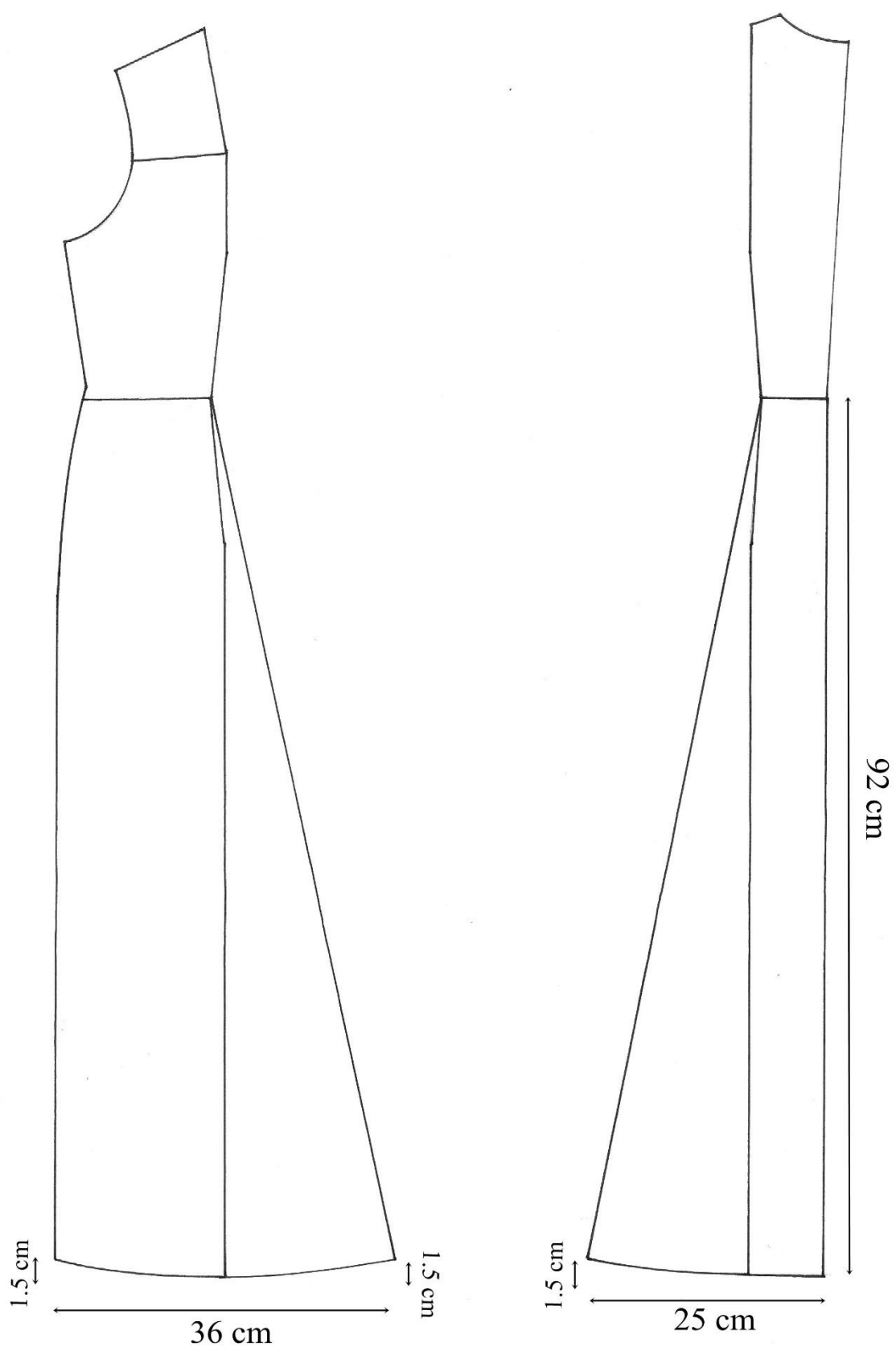
Crtež br. 1: Kroj ženske haljine.

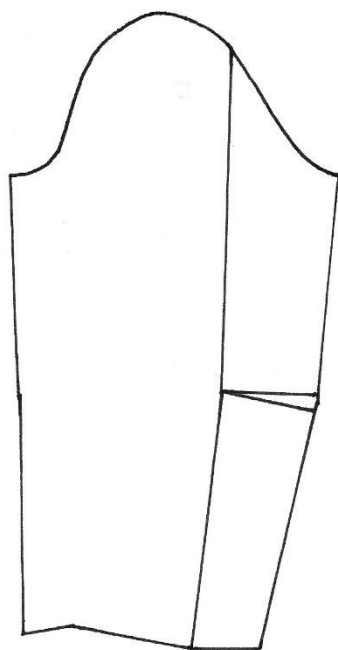
Crtež br. 2: Kroj rukava za žensku haljinu.

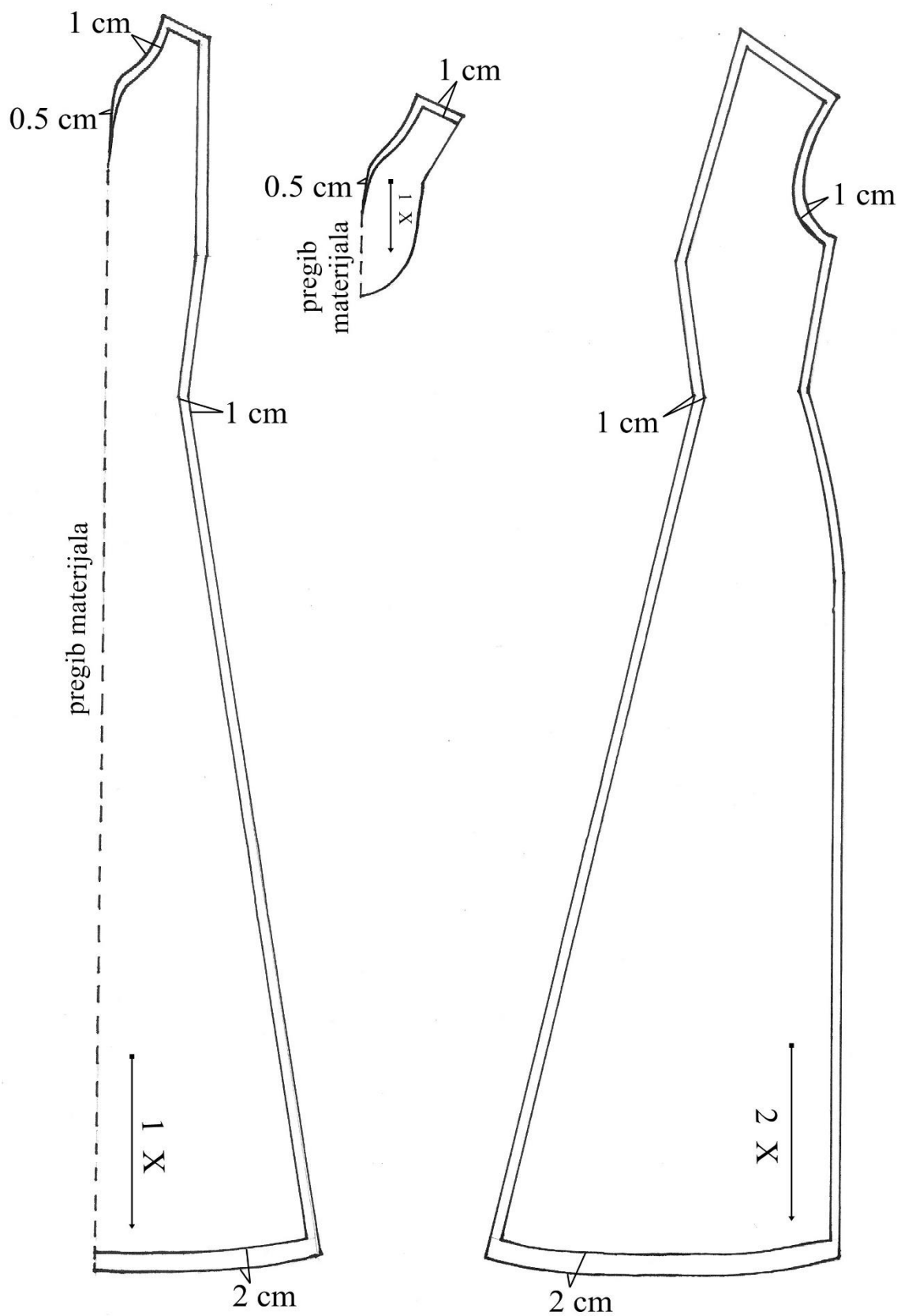
Crtež br. 3: Modeliranje prednjeg dijela ženske haljine.

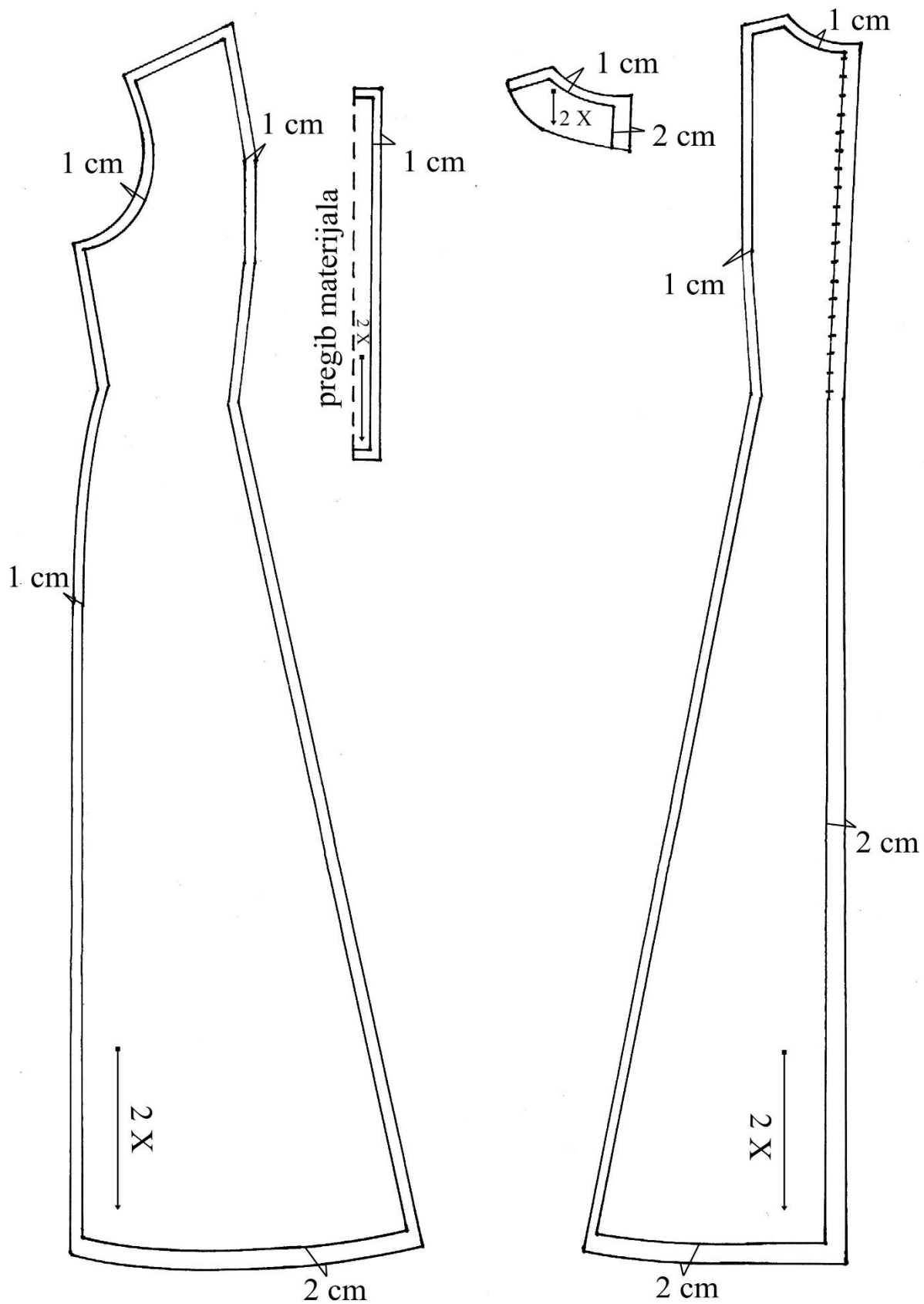
Crtež br. 4: Modeliranje stražnjeg dijela ženske haljine.

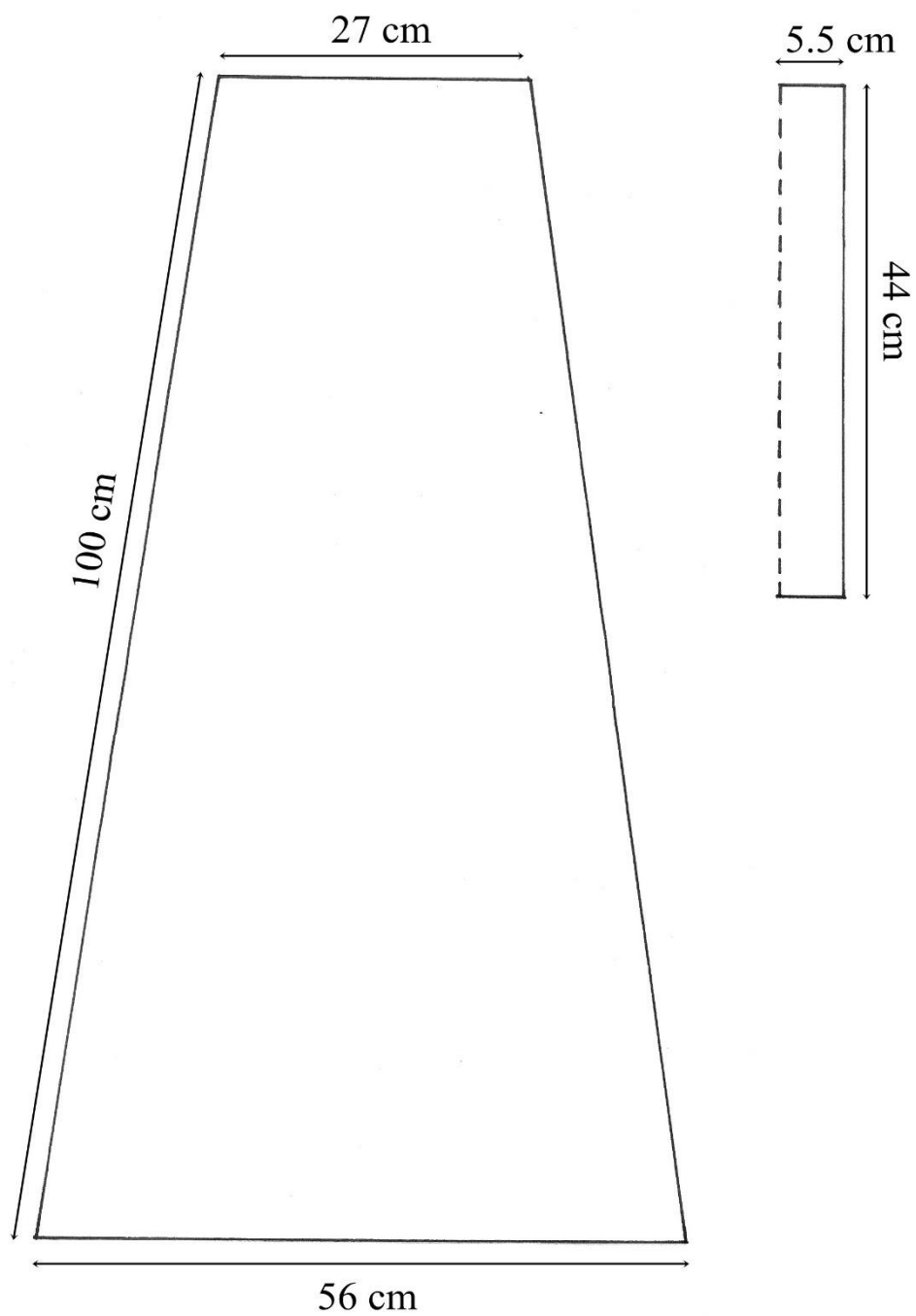
Crtež br. 5: Modeliranje rukava ženske haljine.

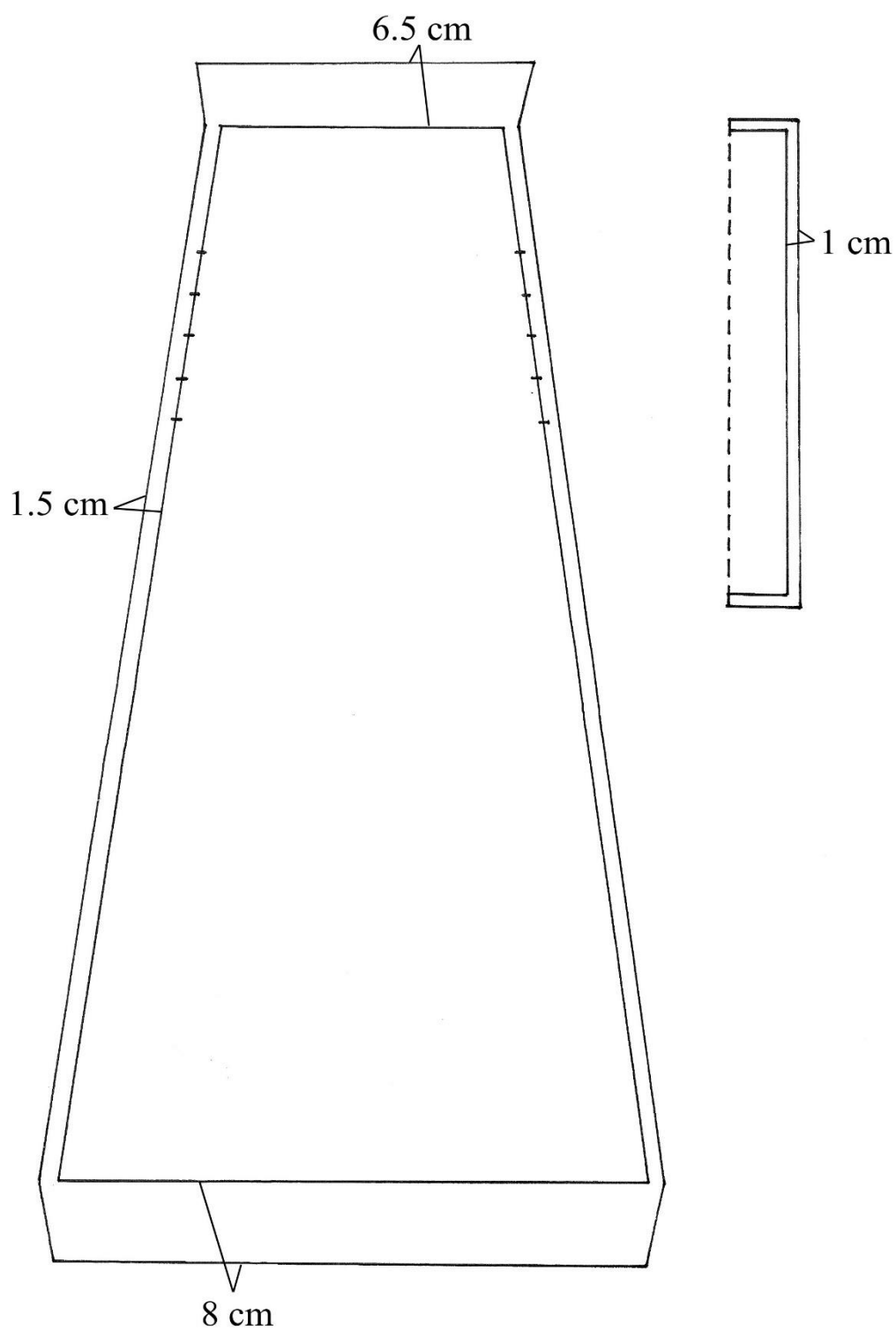
Crtež br. 6: Krojni dijelovi i šavni dodaci prednjeg dijela ženske haljine.

Crtež br. 7: Krojni dijelovi i šavni dodaci stražnjeg dijela ženske haljine.

Crtež br. 8: Kroj ženske pregače.

Crtež br. 9: Krojni dijelovi i šavni dodaci ženske pregače.

19.3. Skica kostima

Crtež br. 10: Skica kostima koji se sastoji od haljine i pregače. Na skici su nacrtani ukrasi za kosu, štitnici za ruke, sjekira i mač koji su izrađeni za ovaj rad.

19.4. Izrađeni kostim

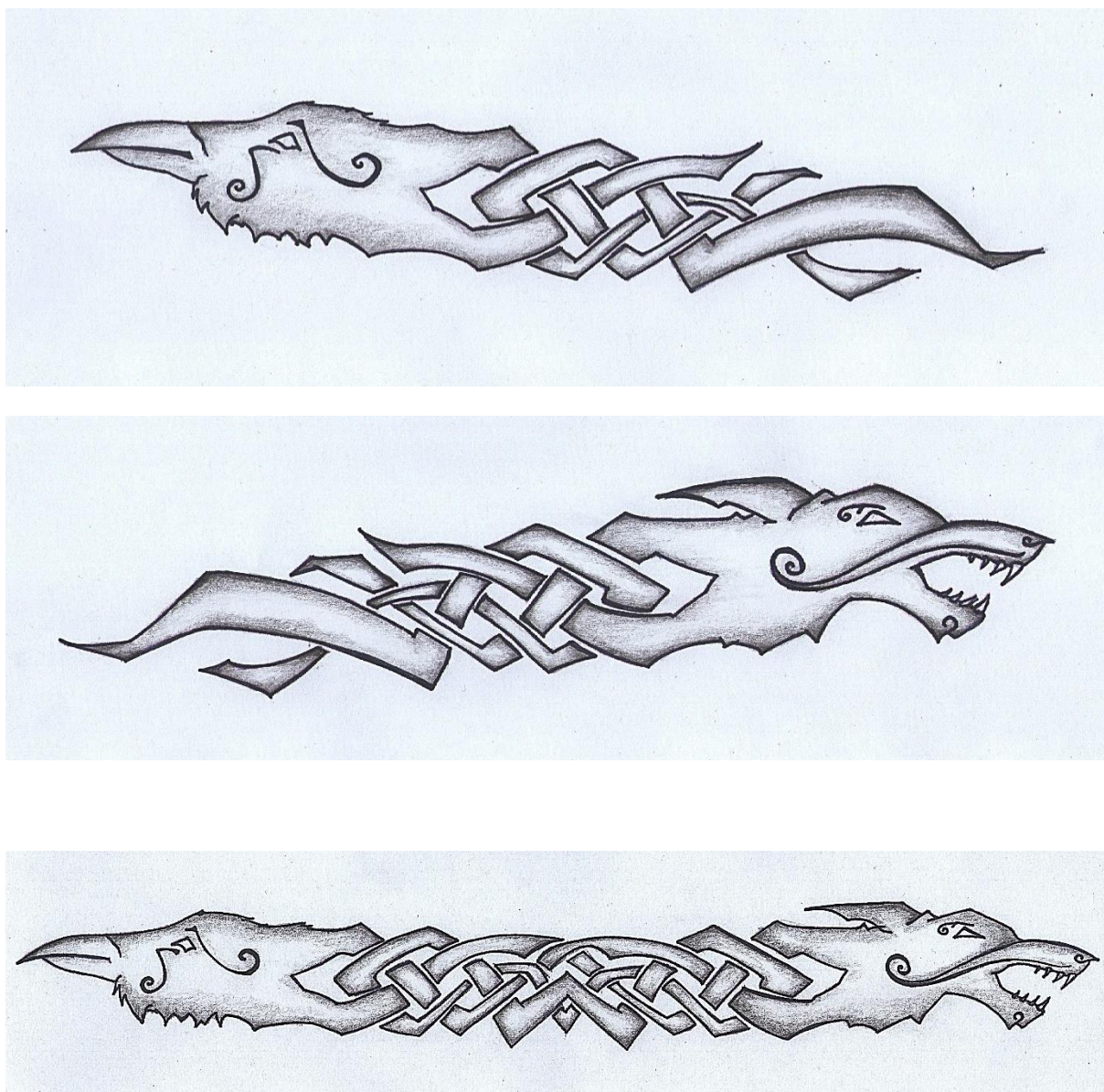

Fotografija br. 39: Osim sašivene haljine i pregače na fotografiji se nalaze štitnici za ruke, narukvica, prstenje te luk i strijela.

Fotografija br. 40: Izrađeni kostim s prednje i stražnje strane. Osim kostima, na fotografiji su prikazani štitnici za ruke, ukrasi za kosu, prstenje, sjekira, luk i strijela.

19.5. Skice za graviranje

Crtež br. 11: Skice gavrana i vuka u nordijskom stilu korištene kao uzorak pri graviranju luka i sjekire.

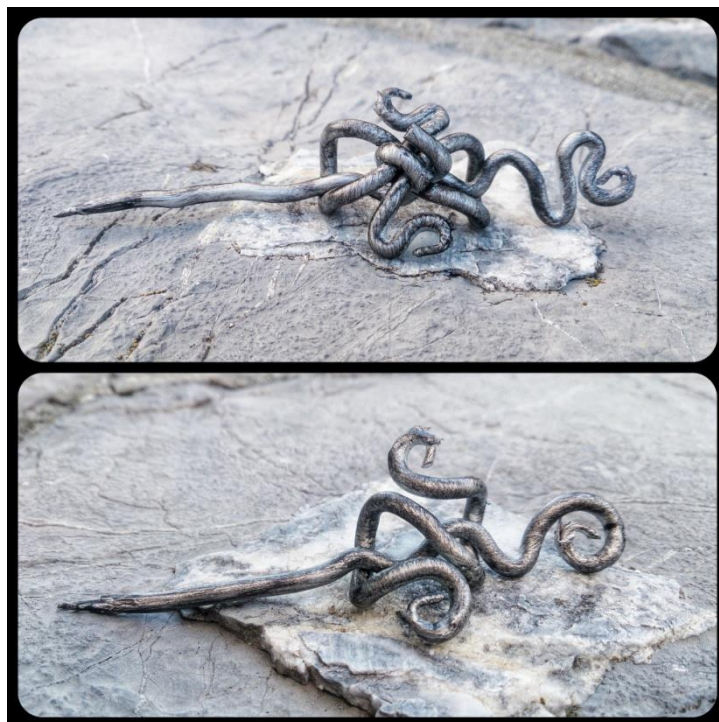
19.6. Izrađeni predmeti

Fotografija 41: Željezni prsten s ugraviranim imenom Manuela i prstenje spiralnog oblika izrađeno od bakrene žice.

Fotografija 42: Ogrlica s graviranim uzorkom na privjesku u obliku Thorovog (Pórvog) čekića i narukvice od žice presvučene plastikom, obojene kako bi dobile metalni izgled.

Fotografija 43: Ukosnice za kosu od žice presvučene plastikom, obojene kako bi dobile metalni izgled.

Fotografija 43: Spiralno uvijene ukosnice za pletenice izrađene od željezne i bakrene žice.

Fotografija 44: Mač i njegove korice

Fotografija 45: Gravirana sjekira.

Fotografija 46: Gravirani luk i strijela.

Fotografija 47: Štitnici za ruke.

Fotografija 48: Vikinška kaciga.